

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan
SOA 203/SOAM01
Magisteruppsats
Vt 2010

Söt men farlig **– kvinnor som förövare i medierna**

Författare: Charlotta Berg

Handledare: Elizabeth Martinell Barfoed

Abstract

Author: Charlotta Berg

Title: Cute but dangerous – women as perpetrators in media

Supervisor: Elizabeth Martinell Barfoed

Assessor: Åsa Lundqvist, Katarina Jacobsson, Verner Denvall

The objective of this paper was to, through a discourse analysis, examine in what way the Swedish media characterize women who have committed crimes of violence. By using a gender perspective my ambition was to find out how women's violence is evaluated, what kind of explanations that are used, how texts bring together terms as "woman" and "perpetrator" and how stereotypes affect the way women's violence is described. The method used is a qualitative discourse analysis, and the results have been achieved by studying newspaper articles. The results attained indicate that we seem to use existing stereotypes when we discuss women and their crimes of violence. Seemingly we refuse or avoid perceiving a woman as a perpetrator and often use terms of victimization when the phenomenon is brought to attention. Other methods to bring together the terms is to make the perpetrator harmless. Some texts, mostly concerning violence in heterosexual relationships, are debating this phenomenon without further explaining or scrutinizing it.

Keywords: Gender, media, women's violence, stereotypes, discourse analysis, social constructionism.

Förord

Mitt varmaste tack går obehindrat till min handledare Elizabeth Martinell Barfoed. Vad hade jag gjort utan dina goda råd och ditt stöd? Du har styrt upp mina tankar när jag har varit ute och virrat. Tack Philip, vänner och familj för ert stöd.

Charlotta Berg

Lund, maj 2010

Innehållsförteckning

DEL I – UTGÅNGSPUNKTER	6
Kapitel 1 Bakgrund	6
Introduktion	6
Syfte och frågeställningar	6
Fortsatt framställning.....	8
Kapitel 2 Tidigare forskning	9
Genusteoretiska perspektiv	9
Teorier om kvinnors brottslighet och våld	9
Stackare eller skurk.....	11
Förringande av kvinnors våld	11
Mediernas rapportering och stereotypisering av kvinnors våld.....	12
Kapitel 3 Teoretisk ansats.....	15
Socialkonstruktionism	15
Kritik av socialkonstruktionismen	16
Diskursanalys.....	16
Stereotypisering	18
Kapitel 4 Metod och material	19
Studiens upplägg.....	19
Urval och avgränsningar.....	19
Metod.....	20
Resultatens tillförlitlighet	21
Källkritik.....	22
Etiska överväganden.....	22
Studiens styrkor och svagheter	23
Begreppsdiskussion	23
DEL II RESULTAT – DISKURSER I BRUK.....	24
Kapitel 5 Offerdiskurs.....	24
Offer för en mans våld.....	24
Offer för en utomstående person eller kraft.....	25
Offer för sina känslor.....	26
Psykiska problem och utanförskap	27
Kapitel 6 Förövardiskurs.....	29
Ofarlig förövare och stereotyper.....	29
Förövare i känslornas våld.....	32
Kvinnan som ”enbart” förövare.....	34
Kapitel 7 Studiens resultat med tolkningar och kommentarer	37
Den våldsamma kvinnans dubbla roll	37
Den ”feminina” förövaren	38
Den avvikande förövaren.....	39
Kvinnan som förövare och reaktioner på offerrollen	39

Diskursernas olika tonvikt	40
Förklaringsstrategier till kvinnors våld.....	40
Vad diskuteras inte i diskurserna?	41
DEL III AVSLUTNING.....	42
Kapitel 8 Slutord.....	42
Kapitel 9 Källförteckning	44
Bilaga	47
Tidningsartiklar – refererade/citerade	47

DEL I – UTGÅNGSPUNKTER

Kapitel 1 Bakgrund

Introduktion

I samhället finns föreställningar och förväntningar kring hur kvinnor och män ”är” och bör bete sig. Genom dessa föreställningar kategoriseras kvinnor och män utifrån vad som anses vara deras respektive egenskaper och karaktärsdrag, och i samhället i stort kan vi se hur detta skapar kulturella mönster som särskiljer kvinnor och män. Förväntningarna bildar normativa mallar, vilka inbegriper och sorterar ut de egenskaper, roller och beteenden som anses vara önskvärda. Undersökningar har visat att dessa mallar är djupt rotade hos såväl kvinnor som män; ”Kvinnlighet” innebär att vara känslostyrd, anpassningsbar, relationssökande, sökande efter uppskattning, mjuk, öm, vek, mindre aggressiv, mindre initiativrik och mer passiv än vad män är (Wersäll 1996). Kvinnor anses vidare vara fredliga, undergivna och ickevåldsamma (Österberg & Lindstedt Cronberg 2005). Att vara ”manlig” innebär i sin tur att man tydligare markerar sina intressen, djärvhet, en större konfliktbenägenhet och en större känslökyla (Wersäll 1996). Konstruktioner kring ”kvinnlighet” och ”manlighet” sätts ofta i motsats till varandra (Elvin-Novak & Thomsson 2003), vilket blir tydligt i exemplen ovan och vilket även kan belysas av exempel tagna ur Norsteds *Ord för ord, Svenska synonymer och uttryck*;

Feminin definieras som att vara

kvinnlig, av kvinnligt kön; kvinnligt vek 1. mjuk, öm; förkvinligad, flickaktig; alltför vek 2. mjuk, förverkligad, fruntimmersaktig, effeminerad, överförfinad, omanlig, klemig, ömtålig; jfr käringaktig
(Broman 1999:26).

medan manlig definieras som

1. (motsats kvinnlig), hanlig han-; 2. (motsats: mjäkig) se djärv, viril, okvinnlig, karlavulen, mannavulen, karlaktig, kraftig (ibl.) manhaftig; ’rakryggad’, ädel (ibid.).

Stuart Hall (1997) kallar konstruktioner som dessa för *stereotypisering*, vilket innebär att människor reduceras till några få karaktärsdrag utifrån exempelvis kön, klass eller hudfärg. Detta sker ofta utan att vi reflekterar kring det, och därför anser jag det vara av vikt att stanna upp och granska de förväntningar och förklaringsstrategier vi använder när vi talar om ”kvinnligt” och ”manligt”.

I brottsammanhang kan vi se att dessa traditionella föreställningar och förväntningar på kvinnor och män återspeglas – kvinnor framställs generellt som offer medan män konstrueras som förövare (Lund 2003b). Det räcker med att titta på *Efterlyst* (dokumentärt kriminalprogram på TV3) en vardagskväll för att inse att kriminalitet snarare kategoriseras som ett ”manligt” beteende än ett ”kvinnligt”. Även statistiken talar sitt tydliga språk – färre kvinnor syns i statistiken över misstänkta våldsbrottslingar (Brottsförebyggande rådet 2010). Frågan är om kvinnors brott inte syns för att de inte tillhör ”kvinnligheten”? Eller om förväntningarna på kvinnan gör kvinnan mindre brottsbenägen? Även statistiken påverkas ju av rådande normer, hur vi kategoriserar och vad vi väljer eller har förmågan att se. För att ett brott ska hamna i statistiken krävs, om inte en anmälan, åtminstone en misstanke. Och misstankarna grundar sig i de försanthållanden vi har av världen, det vill säga hur vi antar att världen ser ut.

Utifrån att kvinnor generellt konstrueras som offer (Lund 2003b) blir rollerna omvända när en kvinna begår ett våldsbrott – kvinnan är förövaren. Eftersom traditionella föreställningar om kvinnors och mäns respektive särdrag torde spela en stor roll i våra konstruktioner kring kvinnor och våld, är jag intresserad av att studera hur kvinnor som begår våldsbrott framställs i medierna. I medierna återges och förstärks inte sällan de stereotyper vi har i samhället (Wersäll 1996). Medierna kan ses som en förmedlare av den allmänna debatten i samhället, men på samma gång tenderar medierna även att reproducera vårt sätt att tänka och handla. Medierna kan sägas bedriva en dold maktutövning genom att vinkla och konstruera bestämda fenomen på ett visst vis, medan alternativa synsätt trängs undan. Utifrån detta, menar Bergström och Boréus (2000), är det av stor vikt att analysera mediernas innehåll. Genom att studera språket som används i medierna kan vi se hur man talar kring ett bestämt fenomen. Att inte skilja på språket och verkligheten utan istället studera hur de påverkar varandra är ett socialkonstruktionistiskt betraktelsesätt (ibid.), vilket också är min ansats i studien. Socialkonstruktionismen ifrågasätter och problematiserar den ”verklighet” och ”kunskap” vi vanligtvis tar för given (Berger & Luckmann 1979). Genom att studera språket kan vi dra slutsatser kring det vi anser vara allmängiltig kunskap, och hur denna kunskap formar vår värld, våra tankar och våra handlingsmönster (Bergström & Boréus 2000).

För att slutligen se till språkbruk och de kulturellt förankrade konstruktionerna i samhället kan vi genom ordet ”gärningsman” belysa resonemanget tydligare: Gärningsman indikerar att det är en *man* som begår *gärningen*. Frågan jag då ställer mig är: Vad händer när gärningsmannen är en kvinna?

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att studera mediernas diskurser av, och sätt att tala om, kvinnor som har begått våldsbrott. Jag använder mig av ett socialkonstruktionistiskt perspektiv och en diskursanalytisk ansats för att studera hur man framställer fenomenet.

Frågeställningarna jag utgår ifrån är följande:

- Hur framställs kvinnor som begått våldsbrott i svensk dags- och kvällspress?
- Hur sätts begreppen ”kvinna” och ”förövare” i relation till varandra i artiklarna? Hur används och kombineras begreppen?
- Vilka orsaksförklaringar till kvinnors våldsbrott finns i texterna? Var läggs fokus gällande orsak i de tidningsartiklar jag studerar?

Fortsatt framställning

I fortsättningen av del I följer kapitel två som presenterar den tidigare forskningen inom området. Jag kommer att fördjupa mig i teorier om genus, kvinnors brottslighet och våld samt i mediernas rapportering och stereotypisering av kvinnors våld. I kapitel tre framställs min teoretiska ansats; Socialkonstruktionism, diskursanalys och stereotypisering. Del II behandlar empirin och här hittas en presentation av diskurserna. I kapitel fem framställs *offerdiskursen*, som talar om kvinnan som offer i relation till den våldshandling hon har begått. I kapitel sex framställs *förövardiskursen*, som lyfter fram kvinnan som ansvarig för sina handlingar. Kapitel sju innehåller studiens resultat och mina tolkningar. Del III innehåller avslutningen; kapitel åtta med slutsatser och slutord, och slutligen källförteckning och bilaga.

Kapitel 2 Tidigare forskning

I följande kapitel presenteras den tidigare forskningen. Jag kommer att göra en kort presentation av de genusteoretiska perspektiven, för att ge en bild av hur diskussionen förs kring genuskonstruktionerna. Därefter kommer jag att redogöra för hur vi idag talar om fenomenet ”kvinnor som förövare”, både generellt i samhället och specifikt i media.

Genusteoretiska perspektiv

Genusteoretiska perspektiv kan ses som ett samlingsbegrepp för en rad olika teoretiska inriktningar. Gemensamt kan de beskrivas som en ansats att problematisera konstruktionerna av ”kvinnlighet” och ”manlighet” för att se hur de samverkar och hur de strukturerar vår vardag (Lander, Pettersson & Tiby 2003). Vi människor föds till ett visst kön (kvinna/man) som innebär fysiska skillnader, men genus betecknar de skilda förväntningar som finns utifrån vår könstillhörighet (Butler 1996). Kvinnor konstrueras i högre grad som känslostyrda, anpassningsbara, relationssökande, mjuka, ömma, veka, passiva (Wersäll 1996) fredliga, undergivna och ickevåldsamma (Österberg & Lindstedt Cronberg 2005), medan män i sin tur konstrueras som djärva, att de tydligare markerar sina intressen, har en större konfliktbenägenhet och en större känslökyla (Wersäll 1996).

Genus anses inte vara något medfött, utan något som konstrueras genom yttre företeelser och processer i samhället (Björk 1996). Ur ett genusteoretiskt perspektiv används även begreppet ”heteronormativitet”, vilket innebär ett uteslutande av allt som avviker från traditionella föreställningar om heterosexualitet, ”kvinnlighet” och ”manlighet” (Rosenberg 2002). Då både ”manlighet” och ”kvinnlighet” ses som konstruktioner finns det ingen äkta bakomliggande kärna. ”Kvinnlighet” tillhör inte naturligt kvinnor, utan är något som skapas och utövas, och det samma gäller för ”manlighet”. Kvinnor kan iscensätta maskulinitet och vice versa, vilket i sig bryter normen och rubbar strukturen mellan könen (Butler 1996). Att en kvinna är gärningsman i ett våldsbrott kan enligt denna logik ses som ett sådant iscensättande, alternativt som att kvinnan har misslyckats att socialiseras in i femininiteten (Jewkes 2004). På så vis kan kvinnors mördande beskrivas som en subversiv handling som omkullkastar genusediteterna och tydliggör genus som en konstruktion (Lund 2003b).

Teorier om kvinnors brottslighet och våld

Fokus i den kriminologiska forskningen har länge enbart koncentrerat sig på mäns brottslighet. Anledningen till detta uppges vara, inte enbart att kvinnors brottslighet har

ansetts som ovanligare, utan att kvinnor generellt betraktats som ointressantare att studera (Walldén 1999). Med anledning av detta finns det idag enbart ett fåtal teorier om kvinnors brottslighet (Lander, Pettersson & Tiby 2003; Motz 2002).

Traditionella föreställningar om genus påverkar även teorierna om brottslighet. I förklaringarna hänvisas till resonemang om ”kvinnlighet” och ”manlighet” så som att män använder våld för att betona sin könstillhörighet och för att kontrollera sin omgivning, medan kvinnors våld används som ett utlopp och uttryck för känslor (Walldén 1999; Wersäll 1996). Trots att kvinnor begår alla slags brott länkas deras brottslighet till ”kvinnlighet”. Brottsliga kvinnor belyses som problematiska snarare än farliga (Petersen 1999).

Förklaringar utöver genusrollens påverkan existerar även. Anne Worrall (2004) menar att dagens postfeminism alltmer förklarar kvinnors våld utifrån individualpsykologiska faktorer och utifrån betraktelsesätt som bortser från genusets påverkan. Terrie E. Moffitt (2001) skriver att kvinnor generellt anses sakna den underliggande drivkraft eller kapacitet som män har när det gäller våldshandlingar. Genom att förstå skillnaderna mellan könen anser man sig finna ”sanningen” bakom männens våld, något som Moffitt menar blir felaktigt. Fokus hamnar här främst på fysisk styrka, hormoner och testosteron. En annan ”felkälla” författaren hänvisar till är att vi tror att kvinnors och mäns våld skiljer sig ifrån varandra på grund av att fler män syns i statistiken över begångna våldsbrott. Hon menar att många av de undersökningar som belyser skillnader mellan könen bygger på felaktiga förutsättningar. Ofta görs undersökningar enbart på ena könet, och när resultaten sedan refereras som ”könsspecifika” skapas en bias. De resultat författaren har nått i sina undersökningar visar att skillnaderna mellan könets förmåga till våld och aggression inte är så stor som man idag allmänt hävdar.

Eva Österberg skriver att det är en seglivad idé att våld som fenomen har sin bas i genus. ”Kvinnligheten” har konstruerats med egenskaper som undergiven, fredlig och icke våldsam, och våldets arena har tillhört mannen. Denna idealbild av kvinnan leder till att hon ses som psykiskt sjuk och förvirrad när hon begår våldsbrott (Österberg & Lindstedt Cronberg 2005). Konstruktionerna av de brottsliga kvinnorna polariseras ofta, och kvinnan betraktas antingen som ett offer eller ett ”monster” (Jewkes 2004:123). Kvinnor som misslyckats med att leva upp till stereotypa förväntningar på ”kvinnlighet” tenderar vidare utifrån detta resonemang att behandlas sämre inom rättssystemet än kvinnor som lever upp till dessa föreställningar (Kolfjord 2003).

Stackare eller skurk

Dikotomin förövare och offer har en tydlig genusprägel, kvinnor betraktas i regel som offer medan män ses som förövare (Lund 2003b). Ingrid Sahlin (1994) beskriver hur begreppen ”stackare” och ”skurk” konstrueras kring klienter inom de sociala myndigheterna, och begreppen kan liknas vid dikotomin offer – förövare. Klassifikationer som dessa uppstår för att världen ska bli hanterbar, förutsägbar och begriplig. Motsatsbegreppen förutsätter varandras existens för att kunna förstås och finnas. En stackare kan liknas vid ett offer då denne skäms för sin nöd, sitt hjälpbehov och själv tar på sig skulden för sin situation trots att den kanske inte alltid har det egentliga ansvaret. Genom skammen demonstrerar stackaren sin underkastelse och stackaren konstrueras i regel som oskyldig eller åtminstone djupt ångerfull. Skurken förnekar i sin tur sitt ansvar, skyller ifrån sig, uppträder skamlöst, visar inte ånger eller skam, eller förnekar handlingen helt. Skurken ber inte om förlåtelse och med sin skamlöshet vägrar den underkastelse. Vid brottslighet kan vi se samma tendenser; Den som är sjuk är ett offer och erbjuds vård, medan brottslingen är ansvarig för sina handlingar och döms till straff (ibid.). Precis som kvinnor traditionellt har beskrivits som offer och män som förövare, beskrivs kvinnor ofta som stackare medan männen anses vara skurkar. Offer behöver generellt inte stå till svars för sina handlingar medan förövare ska straffas (Lund 2003b). Ett exempel på detta är hur en betydligt större andel kvinnor i rättssammanhang vädjar om ansvarsfrihet i förhållande till psykisk sjukdom, jämfört med män (Jewkes 2004).

Förringande av kvinnors våld

Den idealiske gärningsmannen konstrueras i regel som en främmande, farlig man, ju mindre mänsklig desto bättre (Christie 2001). När kvinnor är gärningsmän ingår det därför inte i vår bild av en gärningsman, vilket försvårar vårt sätt att förhålla oss till fenomenet. Flera författare problematiserar utifrån detta resonemang vad som kan kallas ”förringandet av kvinnors våld”. Anna Motz (2002) tar upp hur förringande av kvinnors våld skadar kvinnor och gör dem dubbelt utsatta. Att blunda för kvinnors kapacitet till aggression och våld innebär även en vägran att se deras moraliska ansvar. Idealiseringen av moderskapet kan ses som en faktor som bidrar till fenomenet (ibid.). Det är svårt att se en kvinna som både livgivande och ”livtagande”, vilket även gör det svårt att se kvinnor som våldsamma (Lund 2003a). Motz kallar detta för sentimentalitet, och pekar på farorna med det då våldsamma kvinnor utifrån detta kan framställas som omänskliga. Författaren påtalar vidare att allmänhetens reaktioner, när en kvinna uppvisar våldstendenser, påvisar de stereotypa föreställningar som finns om kvinnan som mild och närande (Motz 2002).

Ett sätt att förringa kvinnors våld kan vara att framställa henne som ett offer. Genom att beskriva kvinnan som ett offer befrias hon från ansvar för händelseutvecklingen, då ett offer inte kan kontrollera vad som sker (Best 1997). Konstruerandet av offer frammanar i regel kulturellt påbudna sympatikänslor hos omvärlden, känslor som tenderar att korrelera med storleken på offrets lidande (Martinell Barfoed 2008). Vid de tillfällen offerkonstruktionen ifrågasätts blir debatten ofta tystad med varningar för att skuldbelägga offer (Best 1997), vilket i sig gör offerdiskursen stark och försvårar utvecklingen mot att se könen som jämbördiga parter.

De traditionella förklaringsmodellerna om kvinnors kriminalitet psykologiserar och patologiserar ofta kvinnorna, och att beskriva kvinnor som harmlösa offer anses vara en direkt orsak till detta. Kathleen Daly menar att det finns en särskild myndighetsdiskurs kring kvinnor som begår brott, som även ingår i det feministiska förhållningssättet till fenomenet. Förklaringsmodeller till brottsliga kvinnors handlande har funnits i kvinnornas bakgrund, så som utsatthet och svårigheter i barndomen eller i vuxenrelationer. Detta fenomen kallar författaren för "blurred boundaries of victimization – criminalization" (Kolfjord 2003:35). Förövaren görs genom fokuseringen på psykologisering och situationsdynamik samtidigt till ett offer, något som sker i högre grad vid förklaring av kvinnors kriminalitet jämfört med mäns. Problematiken med detta är att kvinnan fråntas ansvaret för sina handlingar, och på så vis på nytt görs till ett objekt. Detta blir till en motsättning inom den feministiska teoribildningen som vill återupprätta kvinnor som handlande subjekt (ibid.).

Kolfjord framför även Hilary Allens resonemang kring hur kriminella kvinnor framställs som harmlösa, vilket även gör dem befriade från ansvar. Framställningen av kvinnor som offer gör det svårt att se dem som förövare. Att den feministiska forskningen kring kriminologiska frågor vidare främst har berört mäns våld mot kvinnor och barn kan också ha bidragit till att kvinnor huvudsakligen refereras och konstrueras som offer (Kolfjord 2003). Att positionera individer och grupper som offer är många gånger nödvändigt, då det förtydligar deras utsatthet. Problemet med offerkonstruktionen är dock att den i förlängningen försvårar och förhindrar jämställdhet mellan könen, då ett offer alltid är i underläge och maktlöst (Christie 2001).

Mediernas rapportering och stereotypisering av kvinnors våld

Mediernas beskrivningar ingår i de allmänna föreställningar som finns om bestämda fenomen i samhället, samtidigt som medierna har en medskapande roll i samhällets meningsbyggande. Att undersöka medierna ger därför en möjlighet att identifiera diskursiva mönster och

förändringar i dessa (Martinell Barfoed 2008). Medierna tenderar att förenkla människor och deras handlingar, då det passar det dramaturgiska greppet, vilket leder till att medierna underbygger och förstärker de könsskillnader och stereotyper som finns. Då det inte finns utrymme att lägga ut texten, går sammanhanget lätt förlorat och individuella särdrag försvinner. När det gäller män och kvinnor finns tendensen att stereotyper och egenskaper som förknippas med könstillhörigheten framhävs (Broman 1999). Mediala texter personifierar oftare kvinnorna genom detaljerade personbeskrivningar, och det handlar ofta mer om *vem* kvinnan är än vad hon *gör*. Vidare blir rollerna ofta mer extrema och hårdvinklade när kvinnor framställs i medierna (Ronge 2009).

I mediernas rapportering av kvinnors våld beskrivs kvinnan ofta som förövare och offer i en och samma person. Beskrivningar av kvinnans bakgrund som tragisk, referenser till kvinnans dåliga psykiska status och förklaringar som att hon "lockades" till brott av en kriminell pojkvän är vanliga. Att kvinnan tidigare ska ha varit skötsam lyfts även fram. Trots att kvinnan är förövare, mildras hennes beteende av att hon är ett offer för män och/eller sociala sammanhang, alternativt att hon är psykiskt sjuk (Pollack 2001). Att betrakta gärningsmannen som psykiskt sjuk sker betydligt oftare vid kvinnors brott vid jämförelse med mäns brottslighet (Jewkes 2004).

Kristina Lund skriver att medierna idag å ena sidan lyfter fram "[...] en ny aggressiv och farlig kvinnoförebild, å andra sidan förnekar de kvinnors våld genom att placera kvinnorna inom gränserna för traditionell 'kvinnlighet'" (Lund 2003a:1). När de kriminella kvinnorna beskrivs används motsatsbegrepp, och kvinnan konstrueras både utifrån "kvinnlighet" och "manlighet", som ett offer och en förövare. Lund påtalar exempelvis att journalister ofta beskriver kriminella kvinnor i termer där utseendet kommenteras, vilket enligt Lund visar på en utseendefixering och objektifiering av kvinnorna (ibid.). Även Yvonne Jewkes påtalar att kriminella kvinnors utseenden granskas av medierna (Jewkes 2004). Samtidigt belyses samma kvinnor, utifrån de brott de har begått, som farliga och våldsamma. "Manliga" attribut används för att understryka detta, exempelvis genom att kvinnorna poserar på bilder i fängelsets gym där de visar sina vältränade muskler. Det traditionellt "kvinnliga" sätts i *kontrast* med det traditionellt "manliga" (Lund 2003a).

Anne Worrall (2004) menar å sin sida att framställandet av kvinnor som förövare i medierna har blivit betydligt mer könsneutralt än vad det var tidigare. Tendenser att flickor och unga kvinnor lyfts fram som förövare syns betydligt oftare idag än tidigare.

I Brottsförebyggande rådets tidskrift *Apropå* påtalar att medierna ofta beskriver livstidsdömda kvinnor utifrån moderskap och normalitet. Det finns i detta en dubbelhet –

kvinnorna är både mödrar och mördare, offer och förövare. När moderskapet poängteras stärks uppfattningen att barn snarare tillhör ”kvinnligheten” än ”manligheten”. Att många barn växer upp utan sina dömda fäder diskuteras inte i samma grad i medierna, vilket också förstärker resonemanget (Lund 2003a).

Konstruktionerna av traditionell ”kvinnlighet” står, som vi ser i teorierna ovan, i kontrast med konstruktionen av en förövare. Detta leder oss vidare in på nästa kapitel, där jag kommer att fördjupa mig i hur konstruktioner som dessa produceras och reproduceras i samhället.

Kapitel 3 Teoretisk ansats

Socialkonstruktionism

Jag använder mig av begreppet ”socialkonstruktionism” istället för ”social konstruktivism”, utifrån Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) som påpekar att ”social konstruktivism” som begrepp kan sammanblandas med Piagets konstruktivistiska teori. Socialkonstruktionism är ett begrepp som innefattar en rad olika teorier om kultur och samhälle (ibid.). Jag ämnar nedan beskriva vilket slags perspektiv jag utgår ifrån i min studie.

Generellt kan sägas att socialkonstruktionismen innebär att man betraktar samhällsordningen som en ”mänsklig produkt” (Berger & Luckmann 1979:68), det vill säga att det sociala samhället skapas och upprätthålls av människan. Utifrån detta perspektiv betraktas även sociala problem som konstruktioner. Vissa grupper och institutioner i samhället har en större makt att definiera och formulera vad som anses vara sociala problem, och medierna kan ses som en sådan maktkälla. Denna begränsade samtalsordning leder till att enbart vissa problem får plats i den offentliga diskussionen, och att vissa problemkonstruktioner får större acceptans än andra. Då konstruktionsprocessen är föränderlig får dock olika problem olika betydelse i olika sammanhang (Blomberg 2004).

Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) skriver om *fyra premisser*, baserade i Vivien Burrs karakteristik av socialkonstruktionismen, som de använder för att definiera begreppet. Det anses vara svårt att finna en karakteristik som täcker alla de filosofiska inriktningarna inom socialkonstruktionismen, men dessa är användbara till att binda samman fältet. De fyra premisserna innebär¹:

- *En kritisk hållning till ”självklar” kunskap.* Kunskap om världen anses inte vara objektiv sanning, utan våra förklaringar till hur världen ser ut är en spegling av vårt sätt att kategorisera den.
- *Historisk och kulturell specificitet.* Vår kunskap och vår syn på världen baseras i vår historia och kultur. Utifrån detta är våra föreställningar föränderliga över tid, vilket betyder att de är kontingenta. Våra sociala mönster skapas och konstrueras via ett slags socialt handlande, vilket innebär att varken världen i sig eller människan har en uppsättning av beständiga karakteristika, utan konstruktionerna byggs upp diskursivt.

¹ Citerade begrepp i kursivt från Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000:11) *Diskursanalys som teori och metod*.

- *Samband mellan kunskap och sociala processer.* Sociala processer konstruerar och upprätthåller vårt sätt att betrakta världen och det vi anser vara kunskap. Genom social interaktion byggs gemensamma sanningar fram.
- *Samband mellan kunskap och social handling.* I den bestämda världsbild som vi konstruerar finns det vissa handlingar som anses vara naturliga och andra som betraktas som otänkbara. Vår sociala världsbild bestämmer på så vis vilka sociala handlingsmönster som anses vara acceptabla, och genom detta får konstruktionen av vår kunskap och våra ”sanningar” direkta sociala konsekvenser.

Kritik av socialkonstruktionismen

Kritiker menar att om all kunskap och alla sociala identiteter enbart är kontingenta (föränderliga) konstruktioner så blir konsekvensen att alla mönster, tvång och regelbundenheter i det sociala löses upp. Varje resultat blir utifrån detta enbart ett av många möjliga beroende på betraktelsesättet, och ”objektiva” sociala problems existens på så vis kan förnekas och/eller förminskas. Kritikerna uttrycker vidare att detta teoretiska perspektiv varken blir särskilt vetenskapligt eller politiskt användbart utifrån dessa förutsättningar (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Ovanstående kritik håller dock inte de flesta socialkonstruktionistiska samhällsvetare idag med om. Intresset ligger istället i att studera samspelet mellan olika konstruktioner av problem och olika strukturella förhållanden i samhället. Socialkonstruktionismens försvarare påtalar att de flesta socialkonstruktionistiska teoretiker beskriver fältet som mycket mer regelbundet och fyllt av mönster och regler än vad kritikerna lyfter fram. Det framhålls att även om kunskap och identiteter är kontingenta är de i konkreta situationer betydligt mer låsta. Inom det sociala fältet regleras vilka identiteter en individ kan anta och vilka utsagor som kan anses som meningsfulla (Blomberg 2004).

Diskursanalys

Jag inspireras i mitt arbete av den diskursanalys som Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) presenterar i *Diskursanalys som teori och metod* samt den som Göran Bergström och Kristina Boréus (2000) framställer i *Textens mening och makt*.

En diskurs kan beskrivas som ”[...] ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:7). Tanken är att det inte finns en ”sanning” bakom diskursen, utan att människors sätt att uppfatta verkligheten reflekteras i de konstruktioner de använder sig av (ibid.). Detta betyder inte att en existerande verklighet inte

finns. Bergström och Boréus (2000) ger som exempel en sten – vi kan objektivt se att stenen finns där, men stenen har ingen mening i sig. Det är vi som konstruerar en mening kring stenen. Det samma gäller våra identiteter som kvinnor och män, vi tillskriver dem drag utifrån vad som anses vara ”kvinnligt” och ”manligt”.

Generellt kan sägas att den diskursanalytiska inriktningen lägger stor vikt vid språket som en del som formar verkligheten (Winther Jørgensen & Phillips 2000). I min studie består diskurserna av en samling skrivna utsagor (tidningstext) som tillsammans reglerar hur man talar om ett bestämt fenomen. Genom att studera hur man talar om ett visst fenomen kan man på så vis även belysa hur saker och ting ser ut att vara. Distinktionen mellan verklighet och idé, handling och tanke bryts därmed (Bergström & Boréus 2000).

Diskurser verkar uteslutande. När en förklaring är dominerande förminskas eller undanträngs andra möjliga förklaringsätt. Exempel på detta är vad som betraktas som ”normalt” eller ”onormalt”, ”rätt” eller ”fel”, ”sjukt” eller ”friskt”. Utifrån detta är det även av vikt att se till vad som *inte* talas om och vad som utelämnas i sammanhanget. Genom den specifika samtalsordningen regleras människors tankar och handlingar, och på så vis blir makt ett viktigt begrepp inom diskursanalys. Makten är dock inget som kommer ”ovanifrån”, utan den skapas genom mänskliga relationer (ibid.).

Olika diskurser kämpar om tolkningsföreträde. Begreppet antagonism, som används inom diskursanalysen, illustrerar hur olika diskurser står i konflikt för att bli den ”sanna” och uppnå hegemoni. Samtidigt som detta sker kan vi se att diskurserna inte är skarpt avgränsade mot varandra, utan de överlappar varandra och är ständigt föränderliga (Bergström & Boréus 2000).

Studerandet av diskurser brukar kallas för diskursanalys. Diskursanalys kan användas både som ett forskningsinstrument inom samhälls- och vetenskapsteori, samt som ett rent textanalytiskt verktyg (ibid.). Gemensamt för de flesta förhållningssätt är dock att diskursanalys som metod vilar på en socialkonstruktionistisk grund (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Att analysera diskurser innebär rent praktiskt att man måste främmandegöra sig inför kunskap som i många sammanhang anses vara självklar. Ett kritiskt förhållningssätt är grunden för detta. Tanken är inte att man ska söka finna ”rätt” eller ”fel” i materialet som undersöks, intresset finns snarare i att hitta mönster kring varför vissa utsagor anses vara mer korrekta och sanningsenliga än andra. Någon bakomliggande sanning finns därmed inte, och syftet är inte heller att finna en verklighet bakom diskurserna utan att undersöka diskurserna i sig. Då vår kommunikation och vårt språk ses som både förmedlare och producent av

diskurser är det av vikt att betrakta vad som sägs, för att finna mönster och för att förstå de sociala konsekvenser som diskurser medför (ibid.).

Stereotypisering

Stereotypiseringen har även den sin bas i socialkonstruktionismen och innebär att människor reduceras och konstrueras utifrån några få karaktärsdrag såsom kön, hudfärg, klass etcetera. Stereotyperna är förhållandevis rigida, och verkar inkluderande och exkluderande utifrån vad som anses vara normalt och onormalt. Stereotyperna cirkulerar inte enbart bland dem som har skapat eller tror på dem, utan även bland dem som blir stereotypiserade. Stereotyperna är ofta binära i strukturen, det vill säga att de tudelade och står i motsatsförhållande till varandra. Exempel på detta är hur begreppet ”femininitet” sätts i motsatsförhållande till begreppet ”maskulinitet”. Språket anses vara meningsskapande och utifrån vår förförståelse konstrueras olika mentala kartor kring olika fenomen, ett resonemang som ligger nära diskursanalysen (Hall 1997).

Stuart Hall (1997) lyfter fram fyra typer av stereotypisering²;

- *Konstruerande av ”de andra” och uteslutning.* Olikheterna blir här en fixeringspunkt. Vad som anses vara normalt respektive vad som uppfattas som onormalt konstruerar en ”vi och dem-känsla”. Allt som inte tillhör normen uteslutas.
- *Stereotypisering och makt.* I alla samhällen (med undantag för totalitära) finns kulturer som är starkare och mer framträdande än andra. Detta kan liknas vid begreppet hegemoni, då dessa dominerande kulturer är de som har makten att föda och återföda stereotypa föreställningar.
- *Fantasins roll.* Fantasin spelar en stor roll för stereotypernas uppbyggnad, stereotyper baseras sällan i ”fakta” utan ofta i inbillade egenskaper.
- *Fetischism.* Genom att fokusera på enskilda delar hos en person, ”objektifieras” delarna och får symbolisera hela personen. I denna studie skulle exempel på detta kunna vara hur man lägger fokus på moderskapet hos en kvinna, och att moderskapet får symbolisera hela kvinnan.

Stereotypisering är intressant i relation till hur man talar om ”kvinnlighet” och ”manlighet”, och kan därför vara ett värdefullt instrument för en djupare förståelse av hur kvinnor som begått våldsbrott konstrueras.

² Direkt översatta begrepp i kursivt från Stuart Hall (1997:257) *Representation: Cultural representations and signifying practices*.

Kapitel 4 Metod och material

Studiens upplägg

När jag påbörjade min studie var syftet att jämföra kvinnor som har begått sexualbrott med dito män, utifrån hur de framställs i domstolsmaterial. Dock innebar den här inriktningen vissa svårigheter, bland annat var det svårt att finna material kring kvinnor som sexualförövare, vilket ledde till att jag enbart valde ett kvinnoperspektiv samt medierna istället för juridiska texter. Då problem även uppstod i att finna tidningsartiklar som behandlade kvinnor som begått sexualbrott blev inriktningen slutligen kvinnor som begått våldsbrott.

Studien är kvalitativ då jag anser det vara ett passande angreppssätt utifrån mitt syfte och mina frågeställningar. Vidare har jag valt att använda en induktiv metod då jag anser att ett explorativt och utforskande arbetssätt stämmer överens med min ansats.

Urval och avgränsningar

Jag började insamlandet av material genom att söka efter tidningstexter som behandlade ämnet kvinnor som begått våldsbrott, och jag läste och sorterade materialet efterhand som jag samlade in det. Så småningom kunde jag utmejsla mina avgränsningar och mitt urval, som jag presenterar nedan.

Som redan nämnts är studien en fördjupning i hur rikstäckande svensk dags- och kvällspress framställer kvinnor som har begått våldsbrott. Detta innebär att det inte lämnas utrymme för mäns brottslighet, mer än att männen i artiklarna presenteras som ”det andra könet” och på så vis ändå finns med i materialet.

Huruvida kvinnorna i texterna är skyldiga eller ej lämnas därhän, då detta inte är av intresse för undersökningen. Syftet är enbart att se till hur kvinnor som förövare framställs i medierna. Studien behandlar endast våld inom Sveriges gränser samt svenska medier.

Vidare studeras enbart dags- och kvällspress under en tidsperiod från år 1999 till och med 2005. Den dagstidning som används är Dagens Nyheter (DN) och de kvällstidningar som används är Aftonbladet samt Expressen. Anledningen till att det blivit just dessa tidningar är att de har haft artiklar om kvinnors våldsbrott vid eftersökningarna i databaserna. 19 artiklar används från dessa tidningar och olika slags artikeltyper används i materialet, så som nyhetsrapportering, reportage, notiser etc.

Studien rör allt slags våld. När det talas om partnervåld behandlar den dock enbart *heterosexuellt* partnervåld på grund av avsaknad av material om *homosexuellt* partnervåld. Homosexuellt partnervåld diskuteras enbart utifrån frånvaron av material.

När jag granskar de tidningsartiklar jag använder i studien kan det vara av vikt att se till tidsaspekten, det vill säga hur lång tidsperiod mitt material spänner över. Då diskurser ses som föränderliga över tid (Bergström & Boréus 2000) kan en felkälla uppstå genom att tidsspannet mellan artiklarna är för stort. Jag vill studera hur vi talar kring fenomenet i början av 2000-talet och har därför använt artiklar från 1999 fram till 2005. Insamlandet av materialet pågick under 2005, varför tidningsartiklarna enbart är daterade fram till det året.

En annan aspekt värd att beakta i samband med urval är att det alltid finns delar som exkluderas eller förvrängs, då man redovisar sitt material. Här gäller det för mig som författare att ha goda argument för mina val, och att jag gör mitt material genomskinligt så långt det går genom att exempelvis använda citat (Bergström & Boréus 2000).

Metod

I studien har jag inspirerats av en textanalytisk metod; så kallad diskursanalys. Jag har valt att influeras av denna form då jag är intresserad av att fånga hur man i medierna framställer kvinnor och våldsbrott. Då diskurs och diskursanalys är omtvistade begrepp ämnar jag under rubriken ”Diskursanalys” redovisa vad jag syftar till. Jag använder diskursanalysen som en ”gren” i det socialkonstruktionistiska perspektivet för att utmejsla mina diskurser och det teoretiska perspektivet. Jag har låtit mig inspireras av diskursanalys som form men kan inte hävda att jag utför ”regelrätt” diskursanalys (om det nu är möjligt att utföra någon sådan).

I studien används tidningsartiklar från dags- och kvällspress. Tidningsartiklarna är i sig primärdata i min studie, då mitt syfte är att studera dessa texter ur ett textanalytiskt perspektiv. Jag samlade in 38 tidningsartiklar genom sökningar på internet, samt genom att läsa tidningar under tidsperioden. Jag har använt sökmotorn Google (www.google.com) samt tidningsdatabasen Presstext (www.presstext.se) i sökandet efter tidningsartiklar. Jag använde sökord som exempelvis ”kvinna + våld”, ”kvinna + förövare” och ”kvinna + brott”, dock uppstod problem då huvuddelen av sökresultaten bestod av brott *mot* kvinnor. Efter idogt letande fann jag dock artiklar med – utifrån min ansats – rätt slags innehåll. Därefter sammanfattade jag mina artiklar på datorn och markerade viktiga ord som förmedlade olika ställningstaganden med färgad text. Exempel på detta är beskrivningar av förövaren som ”oskuldsfull”. Jag sorterade mina tidningsartiklar utifrån de olika teman jag kunde finna,

något som innebar mycket ”klippa och klistra” i datorn, och utifrån detta skrev jag min diskursanalys.

Efter bearbetning av det insamlade materialet har 19 artiklar kvarstått och använts i studien. Jag har nödgats skära ner på antalet tidningsartiklar framför allt på grund av utrymmesskäl, men även på grund av att vissa artiklar har varit för korta och innehållit för lite information (exempelvis notiser). Trots att alla tidningsartiklar inte har getts utrymme i uppsatsen, har de ändå inspirerat mina tankar och min analys.

Resultatens tillförlitlighet

Validiteten innebär att man mäter (studerar) det som man avsett att mäta (studera). För de flesta textanalyser är tolkningen en validitetsfråga då man som forskare inte kan iaktta ett fenomen utan att påverkas av sin egen förförståelse – sitt eget perspektiv. Då man utifrån den här hållningen inte kan vara objektiv i relation till fenomenet man studerar, intar forskaren en position som även påverkar och konstruerar sitt studieobjekt. Ens förförståelse kan på så vis sägas påverka resultaten (Bergström & Boréus 2000), vilket i min studie är svårt att bortse ifrån då diskursanalys ger stor tolkningsfrihet. God *reliabilitet* innebär att resultatet blir det samma om undersökningen upprepas. God intersubjektivitet, vilket är en del av reliabiliteten, innebär att olika personer skall kunna upprepa undersökningen och nå liknande resultat (ibid.). Både reliabiliteten och validiteten påverkas av den tolkningsfrihet som diskursanalysen skapar. Min förförståelse kan påverka resultaten, och det går inte heller att bortse ifrån att även jag ingår i diskurser med de tankar och idéer som jag har. Vad innebär det till exempel att jag är kvinna och utbildad socionom? Till exempel kan det faktum att jag själv är kvinna färga min syn på hur ”kvinnlighet” konstrueras, att jag som kvinna inte identifierar mig med att reduceras till några få karaktärsdrag utifrån traditionella föreställningar om ”kvinnlighet”. Även min socionomutbildning kan påverka mitt konstruktionistiska betraktelsesätt av ”kvinnlighet” och ”manlighet”.

Utifrån reliabilitet och validitet är det samtidigt till fördel att använda tidningsartiklar som datamaterial då jag som individ inte påverkar mitt material genom min närvaro. Texterna kan inte influeras på samma vis som en människa påverkas i exempelvis en intervjusituation. Det går även att gå tillbaka till källorna för min analys och undersöka dessa, då de är tillgängliga för allmänheten.

Trovärdiga och fruktbara tolkningar är snarare av värde i en konstruktionistisk och kvalitativ studie än säkra resultat och fakta, och utifrån detta måste validiteten och reliabiliteten omdefinieras. Författarens hantverk får istället bedömas kritiskt (Martinell

Barfoed 2008) vilket kräver genomskinlighet i undersökningen samt en välgrundad argumentation (Bergström & Boréus 2000). Jag ämnar därför vara så tydlig som möjligt i hur studien har skapats.

Källkritik

God källhantering är ett krav när man arbetar med texter och dokument, vilket bland annat innebär ett kritiskt förhållningssätt till innehållet i texterna. Det gäller därmed att ställa sig frågor som exempelvis ”Hur väl insatt är textens avsändare?”, ”Från vilket perspektiv betraktar avsändaren fenomenet?”, ”Vilket intresse har avsändaren att skönmåla, ljuga, tona ner eller överdriva?” (Bergström & Boréus 2000:38). Litteraturen jag använder i min studie anser jag vara av ett trovärdigt slag utifrån frågorna ovan. Att fördjupa mig i materialet som analyseras, det vill säga tidningstexterna, utförligare källkritiskt anser jag inte vara av värde då det inte är avsändaren och dess syfte jag är intresserad av i studien, utan vad som förmedlas.

Olika tidningstexter har olika karaktär, beroende på vilket slag de är av. Reportaget kännetecknas exempelvis av att journalisten visar en personligt hållen stil (Hultén 1989), jämfört med notisen som är kort och saklig (Textalk AB 2010). Vilket slags artikeltyp jag använder påverkar således hur mycket information som lyfts fram. Medieforskare framhåller dock att genrebegreppet är problematiskt, då flera genrer kan rymmas inom en och samma tidningstext (Martinell Barfoed 2008). Att fördjupa sig i vilka tidningstexter som är av vilken artikeltyp kan därför bli komplicerat. Jag har även valt att inte analysera artikeltyperna djupare då jag vill lägga fokus på vad som förmedlas snarare än i vilket sammanhang.

De tidningstexter jag använder i min studie kan sägas vara sekundärkällor, då journalisterna inte har varit på plats när själva brottet har begåtts utan skildrat brottet i ett andra led genom exempelvis intervjuer. Sekundärkällor anses vara mindre pålitliga då informationen ej är självupplevd utan förmedlas via ytterligare ett led (Repstad 1999), men då jag inte är intresserad av vad som egentligen hände utan hur det talas om fenomenet, kan tidningstexterna ändå anses vara primärkällor.

Etiska överväganden

Att använda tidningsartiklar som instrument för analys är inte problemfritt. Exempelvis kan jag inte inhämta samtycke från dem det berör till att använda artiklarna. Dock kan man argumentera för det faktum att personer i tidningsartiklar ofta redan är skärskådade av

allmänheten i stort. Problemet att jag inte kunnat inhämta något medgivande finns emellertid ändå kvar, och jag kan inte förutspå vilka reaktioner studien kan få.

Jag har valt att anonymisera alla personer i artiklarna, då jag inte vill förstärka dessa personers brottsidentitet. Själva anonymiseringen ser jag även som ett värdefullt instrument för att föra läsaren bort från själva händelsen och vad det var som egentligen skedde, till att studera själva texten och hur personerna framställs. Dock har jag valt att bevara vissa ord i texterna, som i en del fall ändå kan avslöja vilket brott och vilken situation tidningsartikeln berör. Detta har jag gjort då jag ansett att dessa uttryck har varit av vikt för analysen av materialet.

Studiens styrkor och svagheter

Ämnet ”kvinnor som förövare i medierna” är ett relativt utforskat ämne, något som kan ses som både en styrka och en svaghet i sammanhanget. Problemet med att belysa ett relativt utforskat ämne är svårigheten att finna tidigare teorier att basera resultaten i. Vidare försvårar den socialkonstruktionistiska ansatsen studien, då det inte går att bortse ifrån att även den tidigare forskningen i sig är konstruktioner och ingår i diskurser och att det samma gäller resultaten som jag når.

Att använda sig av diskursanalys innebär en svårighet då det är upp till forskaren att motivera hur man använder diskursanalysen. Ur min analys hoppas jag dock att det framgår hur jag valt att använda metoden.

En både styrka och svaghet i sammanhanget är användandet av diskursanalys som metod och texter som material. Diskursanalysen gör det svårt att distansera sig från objektet jag studerar, och min förförståelse påverkar resultatet. Även mina tankar ingår i diskurser och resultatet jag levererar gör detsamma. Samtidigt påverkas inte materialet (tidningstexterna) av mig, vilket i sig blir en styrka.

Begreppsdiskussion

I studien sätter jag citationstecken runt begreppen ”kvinnlighet” och ”manlighet” för att understryka orden som konstruktioner i förhållande till de genusteoretiska perspektiven.

Begreppet ”brottslighet” anförs i studien huvudsakligen till våldsbrott, om inte annat framgår. Jag sätter även likhetstecken mellan begreppen ”våld” och ”brottslighet”, då våld mot annan person enligt Sveriges lag är förbjudet.

Med ”våld” menas fysiskt våld, om inte annat framgår.

DEL II RESULTAT – DISKURSER I BRUK

Jag har funnit två övergripande diskurser i mitt material – en *offerdiskurs* och en *förövardiskurs*. Inom dessa diskurser har jag även funnit olika teman, som jag presenterar under olika rubriker.

Kapitel 5 Offerdiskurs

Offerdiskursen kännetecknas av att man talar om förövaren i offertermer. Yttre omständigheter har påverkat hennes handlande, och på så vis kan hon inte ges det fulla ansvaret för det som skett. De ”yttre omständigheterna” varierar dock i olika texter vilket presenteras i de olika temana.

Offer för en mans våld

Att framställa kvinnan som offer för en mans våld och sätta detta i samband med hennes gärningar är något som sker i flera texter:

Generellt sett misshandlar kvinnor sällan systematiskt, deras våld sker ofta efter att de själva utsatts för våld. De är ofta så våldsutsatta att det handlar om liv och död när de slår tillbaka (DN 041117 art. 1).

Liknande resonemang syns när man talar om kvinnor som mördat sina män:

Oftast har mannen under lång tid misshandlat och hotat kvinnan. Hon ser det som en sista utväg ur psykisk och fysisk terror. Vanligast är att kvinnan är mellan 41 och 50 år, och det kan tyda på att man väntar länge innan man tar till den här ’åtgärden’ (Expressen 990812).

Att beskriva gärningen som en ”åtgärd” och ”sista utväg” kan tolkas som en förklaring till, och även en förmildring av, kvinnans handlingar. Hon har utifrån detta resonemang ingen annan möjlighet, utifrån den situation hon lever i, än att slå tillbaka eller döda mannen. I ljuset av detta är kvinnan snarare ett offer än en förövare. Beskrivningarna av kvinnans lidande innan hon begår handlingen är något som också lyfts fram:

Den 48-åriga datakonsulten har flera gånger anmält sin man för misshandel. Till slut fick hon nog och högg ihjäl honom med en yxa.

-Röster sa till mig att jag måste döda min plågoande, säger kvinnan i förhör (Aftonbladet 050331).

Här beskrivs kvinnan inte enbart ett offer för mannens misshandel – hon har genom hans handlande drivits till svår psykisk instabilitet eller sjukdom. Det starka ordet ”plågoande” visar tydligt på kvinnans pressade situation.

Offer för en utomstående person eller kraft

I vissa texter är kvinnan inte offer för en mans våld, men ändå har en man påverkat och/eller styrt hennes handlande:

Kompisar: Pojkvännen förändrade 17-åringen. [...] Den 17-åriga flickan var skötsam och fick toppbetyg i skolan. 19-åringen blev hennes första pojkvän. Romansen förändrade allt (Aftonbladet 050421 art. 1).

Att framställa kvinnan som offer för en utomstående ”kraft”, exempelvis religion, eller en utomstående person signalerar, precis som ovanstående tema, att kvinnan själv inte är kapabel till att begå våldsbrott. Hon är snarare ett offer än en förövare. Åtföljande text återspeglar ett möte i rätten mellan två åtalade – kvinnan som begått brottet och ”den utomstående kraften”:

Anna Karlsson sitter i oskuldens vita spets snett framför mig. Från mitt perspektiv ser jag den snaggade, renrakade Kurt Blomkvist precis bakom henne, som om de satt tätt ihop. Varje gång han får en chans försöker han fånga hennes uppmärksamhet, stirra på hennes bortvända ansikte för att få möta hennes blick, hon som säger att han har tvingat henne att bli en mördare. Men den skräckslagna barnflickan vill inte, vågar inte. Hon vrider inte ens på huvudet. Hon väntar extra länge med att gå ut ur rättsalen när det blir paus så pastorn inte kan komma för nära. Han får inte ta makten igen (Expressen 040519 art. 1).

Kvinnan är offer för en mans makt, och hennes rädsla för denne man och vad han kan göra med henne återspeglas. Hon beskrivs som ”skräckslagen” och håller sig på avstånd som om hon hamnar i hans våld ifall han kommer för nära. I denna beskrivning kan vi även se den binära struktur som Stuart Hall (1997) talar om – kvinnan associeras med ”oskuldens vita spets” medan mannen återges som ”den snaggade, renrakade” (Expressen 040519 art. 1).

I följande text är kvinnan själv inte kapabel till att köpa ett mordvapen, utan *någon annan* måste ha gett henne denna kraft:

Se scenen framför er: Blond bibeltjej från Småland på plattan, på jakt efter ett mordvapen. Var hittade hon den oerhört destruktiva styrka som måste till för att närma sig skumma typer och ta reda på om de kan sälja ett vapen till dig? Hos Jesus? Hos Lars Ohlsson? (Expressen 040519 art. 2).

Här är det religionen, alternativt en man, som måste ha gett kvinnan kraften att skaffa ett mordvapen. Med en komisk klang framställs absurditeten i att en ”blond bibeltjej från Småland” är på jakt efter ett mordvapen – det återges som en i princip omöjlig ekvation. I texten förmedlas även motsättningarna mellan att kvinnan är både offer och förövare i samma person.

I vissa fall är det dock inte en man som har påverkat kvinnan till att begå handlingen, utan det är någon annan kraft som har bidragit. Fortfarande är kvinnan ett offer, och orsaken till det som skett söks i omgivande faktorer kring kvinnan och inte direkt hos henne:

Tiden i Filadelfiaförsamlingen förändrade den gripna 26-åringa kvinnan. Hennes far misstänker att hon utsatts för stark religiös påverkan. -Hon har varit under stor press, säger han till Expressen (Expressen 040112).

En annan person som uttalar sig i texten säger även:

-Det är ofattbart. Men om det nu är så (*att hon har begått mord, min anm.*) borde det vara en förmildrande omständighet att hon varit med i den församlingen. Hon har varit under stor press (ibid.).

Fokus för kvinnans handlande läggs här på den religiösa påverkan hon har varit ”utsatt” för. Utifrån detta resonemang kan hon inte hållas ansvarig för sitt handlande då hon är ett offer för någonting utifrån kommande. Kvinnan är inte själv kapabel till att begå något så brutalt som ett våldsbrott mot en annan person. Kvinnan ses inte heller som kapabel till att själv ta ställning till sin religiositet. Hon ”utsätts” för den som om hon inte själv har någon valmöjlighet eller något handlingsutrymme. Det är inte hon som har valt religionen, det är snarare religionen som har valt henne.

Offer för sina känslor

Andra krafter som kan urskiljas i offerdiskursen är kvinnan i relation till kärlek och känslor:

Den 17-åriga flickan träffade en 19-årig kille på internet. När föräldrarna satte sig emot förhållandet rymde hon till sin nya kärlek. I går morse slogs flickans mamma ihjäl - tonårsparet misstänks för mordet. [...] 19-åringen beskrivs som strulig, med omfattande sociala problem. -Han blir väldigt hetsig och våldsam när han tar droger. Han är känd för att vara en värsting, säger en granne (Aftonbladet 050421 art. 2).

Begrepp som ”flicka” och ”pojke” kan associeras till något ungt och oskyldigt, medan begrepp som ”kille” och ”tjej” används som något ”tuffare” beskrivningar. Här används ordet ”flicka” när man beskriver kvinnan i artikeln, samtidigt som ”kille” används för mannen. Fokus läggs därefter på den unga mannen och han beskrivs som ”en värsting”, vilket ytterligare kan belysa ordvalet. Även här kan vi se binära strukturer (Hall 1997) i hur de inblandade beskrivs. I texten nedan ser vi en liknande beskrivning av en kvinna:

Flickan läste andra året på samhällsprogrammet på Gislaveds gymnasium. Hon hade alltid skött skolan och ansågs vara begåvad - med toppbetyg i flera ämnen. [...] Men efter att hon träffat sin pojkvän från Stockholm förändrades hon tydligt (Aftonbladet 050421 art. 1).

En ung kvinna möter en man från Stockholm, något som anspelas på i texten när man söker förståelse för hur en ”begåvad” och ”skötsam” kvinna kan begå ett våldsbrott. Hon är ett offer för sina känslor för denna man, och förleds in i ett kriminellt beteende. Man kan se en likhet mellan detta tema och det föregående, men skillnaden ligger i att kvinnans beteende i detta tema relateras till hennes känslor och att hon tillskrivs ett visst aktörskap, medan föregående tema lägger vikten hos någon eller något utomstående. Gemensamt för båda temana är dock att kvinnan är *utsatt* och ett *offer*.

Psykiska problem och utanförskap

I samband med att känslor beskrivs hos förövarna framställs kvinnan även ofta i relation till *psykiska problem* och *utanförskap*. Handlingarna förklaras och förmildras i och med detta – kvinnan är på så vis ett offer för omständigheterna. Att beskriva känslorna som utifrån kommande istället för något som kvinnan själv kan ta ansvar för är ett sätt att framställa förövaren som mindre skyldig för det inträffade, och på så vis även mer ofarlig:

-Jag har alltid haft en dålig självbild och sett mig som en dålig människa. Aggressiviteten har jag länge sett som en förbannelse, något som jag inte kan bli kvitt. [---] Ingela talar om svarta känslor som inte gick att stoppa, om en enorm besvikelse och en djup förtvivlan. Redan före puberteten hade hon en negativ självbild, något som förvärrades under graviditeterna (DN 050126).

Aggressiviteten framställs här som en förbannelse, något som kvinnan inte kan styra, något hon är offer för. Det talas mycket om känslor, om kvinnans dåliga självförtroende och man kan skönja en önskan om sympati för hennes situation. Hon beskrivs i texten som en utsatt människa. Genom att beskriva psykiska problem och utanförskap får man en inblick i kvinnans liv och en förståelse för vad som har skett. Hon kan utifrån detta inte ställas fullständigt ansvarig för handlingen då hon är en utsatt individ:

Hon växte upp i Stockholm. Hon berättar öppenhjärtigt om sin tuffa barndom och att hon familjehemsplacerades när hon var elva år. Fram till 19-årsdagen har hon haft tolv olika hem i södra Sverige. Hon har ingen kontakt med sin familj, mamman har hon inte sett på tre år och pappan är död. [---] Hon har fått mycket mediciner mot sin ångest, depressioner och sömnproblem. Men medicinerna gjorde henne slö, berättar hon.
-För min sons skull sökte jag terapihjälp i maj förra året för att slippa mediciner och det kändes bra (Aftonbladet 050325).

Vi får följa kvinnans tragiska uppväxt och får veta att hon i vuxen ålder har problem med ångest, depressioner och sömnproblem. Orsaken till kvinnans handlingar läggs på så vis i yttre omständigheter kring kvinnan och hennes roll som aktör förminskas därigenom.

Utanförskapet kan även beskrivas *indirekt*, genom att framställa kvinnan som avvikande och med dålig verklighetsuppfattning:

Enligt kvinnans grannar syns hon inte ofta i huset. Hon har den senaste tiden varit arbetslös och sjukskriven. En granne minns ett möte i trappan:

-Hon var arg på mig och påstod att jag förde oväsen i lägenheten. Det var ju inte sant, jag har ju ingen stereo (Aftonbladet 050406).

Kvinnan beskrivs som annorlunda och labil, vilket även blir en indirekt förklaring till hennes våldsbrott. Hon är inte som ”alla andra” eller ”normal”.

Kapitel 6 Förövardiskurs

Förövardiskursen kännetecknas av olika sätt att tala om kvinnan just som en förövare, och hon hålls enligt denna diskurs ansvarig för det brott hon har begått. Ändock finns det olika sätt att framställa kvinnan som förövare inom denna diskurs, vilket jag kommer att presentera nedan.

Ofarlig förövare och stereotyper

I vissa texter framställs kvinnan som en förövare, men då det inte är förenligt med ”offersynen” på kvinnor som finns i vissa sammanhang använder man sig av andra sätt för att få ihop begreppen. Ett sätt att konstruera kvinnan som förövare är att beskriva henne i termer av ofarlighet. Hon är alltså en förövare, men en relativt ofarlig sådan.

Sofias samvetskval går inte att dölja. Hon är en mördare, men en skör mördare, och jag undrar hur hon ska palla förhören idag. Först berätta om detta hemska. Sedan brytas ned av Evert (*den andra gärningsmannen, min anm.*) och hans försvarare. I dag kommer de inte att nöja sig med att stirra eller rulla tillbaka stolen (Expressen 040519 art. 1).

En ”skör mördare” som måste berätta om det ”hemska” hon har begått uppfattas inte som någon som upprepar sitt brott, och hon framställs på så vis inte som ett hot. Man lockas att tro att det finns en logisk förklaring till det inträffade, och kvinnan framstår knappast som den kallhamrade, beräknande förövare som människor fruktar.

Genom att framställa kvinnan utifrån stereotypa föreställningar om ”kvinnlighet” verkar hon i viss mening vara ofarlig. När det talas om mördaren sägs det i en text; ”-En finare, snällare och mer skötsam tjej får man leta efter” (Expressen 040112). Förövaren beskrivs även som en ”[...] väldigt vardaglig tjej, ingen man direkt lade märke till” samt en ”glad och trevlig tjej, som ägnade en stor del av fritiden i Betelkyrkan” (ibid.). Man kan här se att kvinnan, trots att hon är en förövare, framställs som ofarlig. Kristina Lund (2003a) skriver att många skildringar av kvinnor som förövare ofta präglas av normalitet, något som vi även kan se i texten ovan. Genom att dessutom hänvisa till religiositet och andra ”ofarliga sysselsättningar” innebär hon inget hot:

Vi pratar alltså [...] om den frireligiösa hemsömmerskan från Bredaryd med halleluja i blick. Den gråtande flickan, i dag klädd i svart, som sitter i rättssalen och försöker hålla tråden i sin berättelse (Expressen 040519 art. 2).

Genom att den vuxna kvinnan i texten konstrueras som ett barn förminskas hennes ansvar. Hon är en gråtande flicka som har svårt att hålla tråden i sin berättelse. Begreppen kring

kvinnan som en ”frireliös hemsömmerska” från Småland upprepas i texten flera gånger, vilket kan tydas som att det är något av vikt:

Men svårast att begripa är hur denna unga, frireliösa kvinna, som satt hemma vid symaskinen i Bredaryd och modifierade blusar, kunde förvandlas till en kallblodig mördare (ibid.).

Återigen anspelas alltså på att det är en ung, frireliös kvinna från en liten småländsk by och med sömnad som hobby som har mördat. I en och samma mening kan vi samtidigt se att orden ”kallblodig mördare” sätts i motsatsförhållande till begreppen som används kring ”kvinnlighet”. En dikotomi konstrueras och vi kan häri även se de binära strukturer Hall (1997) talar om. Det är alltså inte naturligt att en kvinna som tillhör denna kategori kan mörda, en kvinna betraktas utifrån detta resonemang som ofarlig. Att framställa kvinnan som *ung* är ett annat sätt att göra henne ofarlig, trots att hon är en förövare:

Det är en liten flicka som kommer in i Kronobergshäktet besöksrum i Stockholm. Hon ser mycket yngre ut än sina 25 år. Hon har små ljusa flätor, näsring, lite för stor träningsoverall och tofflor.

-Jag har inte försökt döda min och Bennys son, absolut inte, säger hon sakta. I onsdags dömdes hon till 2,5 års fängelse för mordbrand och för att ha förgiftat deras nu tvåårige son (Aftonbladet 050325).

Även i denna text kan vi se hur kvinnan först återges som ung och ofarlig, och tydligt är hur språket används för att betona detta genom begrepp som ”liten flicka”, ”mycket yngre”, ”små ljusa flätor”. I nästföljande mening framställs hon sedan i relation till brottet hon påstås ha begått.

Utifrån de rådande stereotyperna kring kvinnor och män, där kvinnor beskrivs som känsllosamma, relationssökande, mjuka, ömma och veka medan män anses vara känslökalla, djärva och konfliktsökande (Wersäll 1996) kan vi även se att kvinnor generellt framställs som offer och män som förövare. Anna Motz (2002) tar upp den sentimentalitet som finns kring ”kvinnlighet” och moderskap, där kvinnan ses som mild och närande. Då en kvinna uppvisar aggressiva drag går det emot de föreställningar som finns kring henne, vilket leder till ett motstånd och aversioner från omgivning och samhälle. Detta uttrycks av en expert inom området:

Om mödrar, som ger liv, också tar bort livet – då hotas hela mänskligheten. Det blir hotfullt för då har kvinnorna tagit sig rätten att bestämma över både liv och död (Expressen 990812).

Här refereras till kvinnan som barnaföderska – den mjuka, vårdande, ömma varelsen som även återges av författarna ovan. Kvinnan ”tar sig rätten” att bestämma över liv och död, vilket skapar en känsla av att det är ett val hon gör då hon ger och tar liv. Här bortses därmed

från de omgivande faktorer som framställs i offerdiskursen. Samtidigt uteslutes mannen helt, trots att han har en betydande roll i barnalstringen. Man kan ställa sig frågan om samma påstående kring hotfullheten i att ”bestämma över liv och död” finns då man diskuterar män som förövare. Moderskapet är det huvudsakliga och faderskapet blir i detta resonemang en bisak:

Att en kvinna dödar ett barn ser vi förstås som väldigt magstarkt. Barn är ju värnlösa. De har ingen som helst möjlighet att försvara sig, allra minst mot sin egen mamma. Det är det ultimata (ibid.).

Moderskapet sätts här i tydlig relation till ”kvinnligheten”. Utifrån Halls (1997) resonemang om fetischism, kan vi se hur moderskapet får representera hela kvinnan. En kvinna som har barn är framför allt en mor. Att vara moder och förövare ter sig ännu mer omöjligt än att ”enbart” vara kvinna och förövare. Detta syns även i citatet nedan där journalisten ställer en fråga till en expert:

Finns det barn som är rädda för sina mammor som begått ett sådant brott (*mord, min anm.*)?

-Nej, men några barn kan tycka det är obehagligt att komma till fängelset. Är det pappan som hon har dödat har det ofta förekommit misshandel och då har ju som regel även barnen fått lida (Expressen 990812).

Frågan som ställs i texten besvaras enbart med ett nej, sedan refereras direkt till otäcka fängelsemiljöer, samt kvinnan som offer och mannen som förövare. Att en kvinna kan vara skrämmande för sina barn ses som en otänkbarhet.

I vissa texter ”ofarliggörs” kvinnans våld genom att referera det till relationer. Det är i detta resonemang inget som sker utan anledning utan det har sina rötter i samspel mellan människor. Genom att ge kvinnans våld den här innebörden finns det även utrymme för att ifrågasätta hennes skuld. Hon kan på så vis vara en förövare, men genom att våldet har skett i ett sammanhang och i en specifik situation är hon ändå *ofarlig*:

Män svarar för den grova misshandeln i parrelationer där det förekommer våld. Men en studie från Norge visar att könsrollerna är omvända när det gäller lindrigare våld i kärleksförhållanden. Där är det kvinnorna som slår oftare än männen. NN som forskar i sociala frågor, framhåller att resultaten i hennes undersökning inte handlar om grövre misshandel – snarare om kärlekspar som grälar och slåss (DN 041117 art. 2).

Eller:

När dödar kvinnor?

-De lever ofta under en extremt pressad social situation. Mord är ett oerhört komplicerat brott som har att göra med relationer (Expressen 990812).

Förövare i känslornas våld

Kvinnan lyfts i flera texter fram som styrd av sina känslor och känslösam, och detta är anledningen till att hon begår brottet. Kvinnan konstrueras i detta tema som skyldig till vad som skett men hennes handlingar förmildras och kvinnan framstår som betydligt mer ofarlig. Att belysa kvinnor som känlostyrda är en typisk stereotyp framställning utifrån Britt-Louise Wersälls (1996) resonemang. ”Kvinnlighet” innebär utifrån detta resonemang ett intresse för relationer och känslor, medan den typiska ”manligheten” är betydligt mer känslökall och konfliktsökande. I följande text ser vi hur kvinnan framställs som styrd av känslor och impulser:

Polismördaren Tommy Håkansson gifte sig och fick barn med en 25-årig kvinna. Sedan blev hon kär i Jerry Svensson (*Håkanssons vän, vilket framställs i samma text, min anm.*). När triangeldramat avslöjades förgiftade hon sin och Håkanssons son (Aftonbladet 050324).

I den här texten är det inte mannen som direkt förändrar kvinnan, utan hennes starka känslor för en man som påverkar henne. Hon är inte ensam ansvarig för det som skett, utan motivet finner man i hennes känslor. Kvinnan framställs som ”kärlekskrank” och nästintill besatt då hon förgiftar sitt barn när hon inte får som hon vill. Svängningarna i texten där det ”först är den ena mannen sedan den andre” framstår som att hon hoppar mellan förhållandena. I åtföljande text beskrivs kvinnans kärlek ännu tydligare:

Hon skickade långa kärleksbrev och bilder på sig själv och sin son. Hemma gjorde hon i ordning en pärm som hon skrev ’Jerry’ på. I den sparade hon tidningsutklipp från Hallrymningen. Först efter en tid begrep Jerry Svensson vem kvinnan var (*hans väns fru, min anm.*) och bröt kontakten. Kvinnan blev arg och förkrossad. Den 1 december förra året skrev hon ett brev till Jerry Svensson i Kumlafängelsets bunker. Hon hotade med att döda Tommy Håkansson och sonen, som hon tyckte stod i vägen för deras kärlek. ’De måste dö, tycker inte du det?’ skrev hon (ibid.).

Kvinnan är här en förövare gentemot sin man och sina barn och hon framställs som fanatisk – ”i sina känslors våld”. Hon framstår som att hon inte är vid sina sinnens fulla bruk utan helt styrd av sina känslor för en man (vilka sedermera leder till att hon hotar att döda både sin make och deras barn).

Känslor lyfts fram i flera sammanhang då man talar om kvinnan som förövare. Ord som exempelvis ”förtvivlad”, ”upprörd”, ”arg”, ”skräck”, ”djupaste ånger” och ”sviken” används för att förmildra det våld som framställs i artiklarna. Kvinnan beskrivs genom dessa begrepp som mänsklig istället för svårförståelig förövare, och man får en inblick i hur hennes tankar

kring det inträffade gestaltar sig. Man får följa hennes ånger och kan på så vis få en förståelse för dramat och dess orsaker:

-Jag trodde de (*socialförvaltningen, min anm.*) skulle ta mitt barn, berättar hon nu med gråt i rösten, vad jag än gör tar de honom och min son är mitt liv.

Hon kände sig orättvist behandlad för att hon var omhändertagen eftersom hon var oskyldig och inte förgiftat sin son. Det var efter det samtalet (*med sin före detta man, min anm.*) hon tände eld på sonens säng:

-Jag planerade inte det och jag vet inte varför jag gjorde det. Jag kände mig bara oerhört förtvivlad. Men jag har tagit på mig vad som hänt, jag har erkänt den handlingen (*Aftonbladet 050325*).

Här får man följa kvinnans förtvivlan och rädsla för att få sin son tvångsomhändertagen. Hon framstår som impulsstyrd och känslös. Samtidigt frammanas känsla av ärlighet när man läser texten då hon står för sina handlingar. Detta kan refereras till Ingrid Sahlins (1994) resonemang, hur handlingen förmildras genom att förövaren visar underkastelse och står för sina handlingar. Åtföljande text återspeglar även förövarens känslor:

Hur är det att leva med vetskapen att en människa har dött på grund av er?

-Det är en jättetung bit. Jag tror aldrig att man accepterar och kommer över det. Jag bearbetar och tänker på det varje dag, säger Karin.

Hur tänker du då?

-Man får både ångest och blir ledsen. Det är hemskt för du kan inte trola och vrida tillbaka klockan (*Expressen 990811*).

Här förklaras känslorna och ångesten kring att ha tagit en annan människas liv, en handling som för människor i allmänhet kan te sig som mycket svår att förstå. Att kvinnan känner ånger får henne att framstå som ”normal” med känslor, trots att hon har begått ett mord. Man får inte känslan av att kvinnan skulle kunna upprepa brottet och på så vis framställs hon som mer ofarlig. Från rättsalen rapporteras en text:

Kristina Nilsson sitter mest nedböjd, ofta med händerna i ansiktet. Hon gråter, rynkar pannan och verkar fylld av den djupaste ånger för vad hon gjort. Hon korsar armarna för bröstet, vänder ansiktet uppåt och drar ett djupt andetag. Det enda ljus hon ser där uppe kommer från de infällda lamporna i det vita innertaket. Per Bengtsson är rak i ryggen och studerar utan att blinka bilderna av de blodiga hålen i sina kvinnors rakade huvuden som visas på storbildsskärm (*Expressen 040519 art. 1*).

Kvinnan beskrivs detaljrikt och hennes ånger framställs i tydliga beskrivningar av hennes kroppsspråk. Mannen används som en motsats och hans ånger beskrivs som frånvarande. Utifrån Britt-Louise Wersälls (1996) resonemang kring stereotypa föreställningar där kvinnan framställs som styrd av känslor och känslös, medan mannen som känslökall kan

man se hur detta återspeglas i denna text. Genom att beskriva kvinnan som känslös blir hon inte en otäck, känslökall förövare. Ett annat exempel är följande:

Kvinnan kom förtvivlad in till en polisstation i norra Stockholm under natten till söndag.

-Jag har slagit ihjäl min man, sa hon (Aftonbladet 050331).

I texten beskrivs att kvinnan anger sig själv till polisen och är förtvivlad över vad hon har gjort. Vi kan här se hur ett sårbart känslotillstånd byggs upp, hon visar ånger och skam, och genom att kontakta polisen tar hon dessutom ansvar för sina handlingar. Denna beskrivning är förmildrande och i detta blir hon även en ofarlig förövare (jmf Sahlin 1994).

Kvinnan som ”enbart” förövare

I flera texter framställs kvinnor som lika våldsamma som män. Här sätts våldet i relation till mäns våld, och uttryck som ”lika våldsamma som män” illustrerar detta. Mannens våld används på så vis som ett slags norm:

Kvinnor använder våld mot sin partner i samma omfattning som männen (DN 050127).

Och:

Andra internationella studier visar att kvinnor i ett förhållande kan vara lika våldsamma som män (DN 041103).

Kvinnor framställs här som lika våldsamma som män. Dock är det enbart i samband med heterosexuellt partnervåld som kvinnor framställs som förövare utan någon förmildring av det inträffade, eller någon referens till ”kvinnlighet”. Utifrån detta kan man diskutera ifall det är relationen i sig som framställs som påverkande faktor till kvinnans våld, snarare än att kvinnan i sig har en förmåga till aggressivitet och våldsamhet.

Vissa texter går dock, trots att de belyser partnervåld, till synes *bortom* relationens påverkan av kvinnans våldsamma beteende:

En liten bagatell, som att han lämnat tidningen på köksbordet eller inte tagit in den tomma kaffekoppen från soffbordet, kunde utlösa en enorm aggressivitet.

-Jag liksom kokade över. Allt det mörka inom mig välldes fram och jag kunde inte hindra det. Jag förolämpade min man och kränkte honom. Jag använde både psykiskt och fysiskt våld – och möttes av samma vapen.

Sin andra man slog Eva flera gånger och en gång hotade hon honom med en yxa. Han slog aldrig tillbaka, lyfte bara armarna för att försvara sig (DN 050126).

I denna text finns ingen antydning om att våldet på något vis skulle ha provocerats fram inom ramen för relationen. Kvinnans våld härleds enbart till henne. Detta syns även i denna text:

Det var en vanlig eftermiddag. Klara, Daniel och hans dotter från ett tidigare förhållande satt i bilden på väg hem. Plötsligt ropade dottern att hon tyckte sig se en av

Daniels tidigare flickvänner på andra sidan gatan. När de kom innanför dörren till lägenheten hastade dottern snabbt in till sig. Strax därefter gick Klara fram till Daniel och gav honom ett kraftigt slag med öppen handflata. Han kände hur det susade i örat och kinden fick en kraftig rodnad. Klara skrek att han var ett svin och att hon visste att han träffat 'den där fittan igen'.

-Jag blev chockad och förklarade för Klara att hennes beteende var oacceptabelt. Hon bagatelliserade det som hänt och menade att hon hade ett sydeuropeiskt temperament. Men våldsutbrotten och de muntliga kränkningarna blev allt intensivare. Hon slog och sparkade, greppade tag om min hals och kinder. Ofta skrek hon att han var ett 'vidrigt litet äckel' (DN 041102 art. 2).

Samma text framställer ett annat tillfälle då mannen utsätts för våld av sin flickvän:

Han minns en regnig höstdag när han kom till hennes lantställe. De hade inte setts på en vecka, nu satt de och åt middag och hade det så där trevligt som det var emellanåt. Plötsligt frågade Klara om hans första kärlek, om han fortfarande ville ligga mellan hennes ben. Han kände det som om en pistol riktades mot huvudet och förstod vad som väntade. Klara blev aggressiv, skrek och hotade honom. Hans äldsta dotter sov i rummet intill och han ville inte att hon skulle behöva lyssna till bråket. Han drog sig ut på verandan, blev omkullknuffad och sparkad, reste sig och såg Klara komma mot honom med en skruvmejsel i handen. Han rusade ut i trädgården, hon jagade honom, men han var snabbare och hann undan. Han vandrade runt i ett par timmar och när han kom tillbaka sov Klara (DN 041102 art. 2).

Scenen beskrivs som i en skräckfilm och några förmildrande omständigheter kring kvinnans beteende återges inte. Hon beskrivs här enbart som en förövare, utan några förklarande beskrivningar som komplettering. Mannen är i detta scenario den som beskrivs som offret, som inte vågar komma hem till sin aggressiva kvinna. Kraften i kvinnans aggressioner och skräcken hos den utsatta mannen gestaltas tydligt. Samtidigt beskrivs mannen som den som skyddar barnen. Utifrån traditionella konstruktioner av "manligt" och "kvinnligt" (jmf Wersäll 1996) är rollerna i detta omfördelade.

När kvinnor framställs som förövare i samma grad som män finns i texterna en tendens att gå bortom könsrollernas påverkan av våldsamheten. Orsaken till våldet beskrivs i flera texter när man talar om kvinnor som förövare:

-Jag har slagits och blivit slagen, jag har kränkt och blivit kränkt. Debatten om våld borde föras mer nyanserat, inte så enkelspårigt som i dag. Våld mellan partner kan bero på att en eller bägge har dålig impuls kontroll, att man känner sig nedvärderad och underlägsen. Det är min övertygelse (DN 050126).

Här ligger fokus på att våld inte baseras på könstillhörigheten, utan orsaken till våldet ses som något *individuellt*, *psykologiskt* och/eller *relationellt* grundat. Ett annat exempel:

Peter tror inte att benägenheten att ta till våld är kopplat till personens kön utan till en bristande förmåga att hantera mellanmänskliga relationer.

-Att ha fysiskt övertag, att vara starkare, gör inte en person mer benägen att slå sin partner. Det handlar istället om en avsaknad av gränser, om en inre osäkerhet och en brist på impuls kontroll. Detta gäller både män och kvinnor (DN 041102 art. 1).

Då diskurser verkar uteslutande är det viktigt att i en diskursanalys beakta vad som *inte* sägs inom diskursen (Bergström & Boréus 2000). Intressant är att inom denna förövardiskurs talar man om kvinnan som förövare, men när man belyser henne som *lika* våldsbenägen som män talas det, som redan nämnts, *enbart* om partnervåld. Någon diskussion kring kvinnors våld *utanför* partnerrelationer återfinns inte. Utifrån detta kan man tyda det som att diskussionen kring kvinnors våld inom detta tema huvudsakligen berör relationer och känslor, istället för att se kvinnan själv som benägen till våld. På så vis kanske rubriken till detta tema blir missvisande – kvinnan framställs i och för sig som förövare på samma vis som mannen, men enbart när det berör partnervåld vilket gör att hon i det stora hela ändå *inte* är förövare utifrån samma premisser som en man. Enbart en text återger en kvinnas brott utan att belysa ”kvinnlighet” eller andra ”förmildrande” omständigheter, och där det inte handlar om partnervåld:

En 18-årig kvinna från Klippan åtalades på måndagen misstänkt för försök till dråp. Kvinnan knivskar en 20-årig invandrare vid ett bråk utanför ett diskotek i Båstad. Mannen, som också är från Klippan, skadades svårt. [...] enligt åklagare Sven-Åke Tilly hade hon ett rasistiskt uppsåt. Vid första häktningen uppgav kvinnan att hon är nazist (DN 990713).

Här läggs inget fokus på könstillhörigheten hos förövaren, utan motivet återges enbart som rasistiskt. Ordet ”kvinna” skulle lika väl kunna bytas ut mot ”man”.

Kapitel 7 Studiens resultat med tolkningar och kommentarer

Att sammanföra begreppen kvinna och förövare är, som framställs ovan, svårt. Vi vill gärna ha orsaksförklaringar till varför en kvinna begår ett våldsbrott, att acceptera en kvinna som enbart våldsam stämmer inte överens med föreställningar om ”kvinnans natur” enligt logiken att den idealiska gärningsmannen är en främmande, farlig och omänsklig man (Christie 2001). De stereotyper som Britt-Louise Wersäll (1996) beskriver återspeglas i mitt material; kvinnor som känslostyrda, relationssökande, mindre initiativrika, mindre aggressiva och mer passiva än män. Utifrån detta kan vi se att våldsamt beteende *inte* stämmer överens med den allmänna synen på ”kvinnlighet”. Precis som Kristina Lund (2003a) skriver blir det svårt att se en kvinna som både livgivande och ”livtagande”, vilket även leder till svårigheter att se kvinnor som våldsamma.

Den våldsamma kvinnans dubbla roll

De två diskurser jag har funnit i min studie har olika sätt att förklara kvinnors våldsbrott. Enligt offerdiskursen beskrivs mannen som påverkande faktor till kvinnans handlingar, men det finns även förklaringar i andra yttre faktorer. Våldsamhet och aggression ses här inte som en del av kvinnans natur, utan något som uppstår beroende av någon/något utomstående. Ester Pollack (2001) påtalar fenomenet och skriver att brottsliga kvinnor ofta refereras både som offer för män och offer för sociala omständigheter. Mannen som norm för våldshandlingar och aggression förmedlas indirekt genom att resonemanget på många ställen associeras till ”manligt” beteende. Diskussionen förs ofta tillbaka till mannen som våldsverkare och kvinnan som offer. Ord som ”åtgärd” och ”sista utväg” (Expressen 990812) när en kvinna dödar en man får illustrera detta. Kvinnan är en ”stackare”, ett offer för något som har drabbat henne, och behöver på så vis inte till fullo stå till svars för sina handlingar (Sahlin 1994). Att framställa kvinnan som förövare och offer i samma person kan ha sin grund i de stereotyper som finns kring ”kvinnlighet” och ”manlighet” i vår kultur. Kvinnan framhävs som mild och närande, och en möjlig förklaring till detta kan handla om vår idealisering av moderskapet. Vi förringar kvinnors aggressivitet och våldshandlingar då det inte stämmer överens med den livgivande modern (Mozt 2002). Detta kan vi se i den text där det diskuteras huruvida det finns barn som är rädda för sina mödrar som har mördat, och svaret blir ”Nej, men några barn kan tycka det är obehagligt att komma till fängelset. Är det pappan som hon har dödat har det ofta förekommit misshandel och då har ju som regel även barnet fått lida” (Expressen 990812). Det refereras till otäcka fängelsemiljöer och män som misshandlar kvinnor, att en kvinna själv kan vara

skrämmande eller farlig för ett barn ges intryck av att vara en omöjlighet. Kristina Lund (2003a) skriver att när man talar om dömda kvinnor sätts ofta moderskapet i fokus, de är huvudsakligen mödrar. Att det finns många barn som växer upp utan sina dömda fäder diskuteras sällan. På detta vis, menar Lund, kan man även se att barn och föräldraskap mer tillhör ”kvinnligheten” än ”manligheten”. Den kulturella framställningen av kvinnor som offer gör det svårt att se dem som förövare. Att framställa kvinnan som ett offer skapar problem då det innebär att förövaren fråntas ansvar för situationen och görs till ett objekt, något den feministiska teoribildningen vill komma bort ifrån (Kolfjord 2003). Kristina Lund (2003a) skriver att medierna i allmänhet använder sig av motsatsbegrepp när man talar om kvinnor och brott. ”Kvinnliga” attribut sätts i kontrast till ”manliga” och inom samma kvinna beskrivs både offret och förövaren. Detta kan kopplas till Stuart Halls (1997) resonemang om stereotypernas binära uppbyggnad, där motsatserna föder varandra.

Den ”feminina” förövaren

När vi inte lyckas placera kvinnan inom tankeramen ”offer” blir hon en förövare. Men för att kunna upprätthålla traditionella tankemönster kring kvinnor och ”kvinnlighet” utifrån rådande stereotyper tenderar vi istället att avdramatisera händelsen genom att göra kvinnan harmlös. Anja Petersen (1999) skriver att när en kvinna är förövare försöker vi föra tillbaka henne till den traditionella ”kvinnligheten”, och hon ses snarare som problematisk än farlig. Exempel på detta är när en 25-årig kvinna beskrivs som en ”flicka” (Expressen 040519 art. 2). Kvinnan kan på så vis fortsätta vara en förövare, hon blir inte ett offer i bemärkelsen som ovan, däremot är hon en *ofarlig* förövare. För att kunna se kvinnan som mild och närande (Motz 2002) avdramatiseras händelsen. Det som sker genom detta är att kvinnan återförs till de rådande stereotyperna. Nackdelen med detta blir att vi strävar bakåt mot föreställningar som idag allmänt anses vara förlegade. Förklaringsmodeller för kvinnornas handlande har funnits i kvinnornas bakgrund, såsom våld under barndomen, kvinnomisshandel och annat slags utsatthet. Detta fenomen kallar Kathleen Daly för ”blurred boundaries of victimization – criminalization” (Kolfjord 2003:35). Förövaren konstrueras genom fokuseringen på psykologisering och situationsdynamik samtidigt till ett offer – antingen i relation till själva brottet eller på grund av tidigare erfarenheter, något som i högre grad sker vid förklaring av kvinnors kriminalitet jämfört med mäns. Risken med detta är att kvinnan fråntas det ansvar hon har, och på så vis görs till ett objekt på nytt. Detta blir till en paradox inom den feministiska teoribildningen som vill upprätta kvinnor som handlande subjekt.

Den avvikande förövaren

I flera artiklar lyfts kvinnan fram som avvikande från en föreställd ”kvinnonorm” genom att hon exempelvis är missbrukare, arbetslös, psykiskt sjuk eller ”udda” på något annat vis. Ester Pollack (2001), Eva Österberg och Marie Lindstedt Cronberg (2005) samt Yvonne Jewkes (2004) påtalar att kvinnors brott ofta förklaras med psykisk sjukdom och socialt utanförskap, då våldets arena tillhör mannen. Detta sker i både offerdiskursen och förövardiskursen, skillnaden ligger i *var* man lägger ansvaret för handlingen. När ansvaret läggs på kvinnan och hon utpekas som förövare betonas utanförskapet ytterligare, dock inte som någon ursäkt eller förklaring till det som har skett. Utanförskapet används istället utifrån att kvinnan står utanför normen och inte är som ”vi”. Stuart Hall (1997) beskriver hur detta sker i relation till stereotypisering, då vi utifrån vad vi anser vara normalt respektive onormalt konstruerar en ”vi och dem-känsla”. Det som inte tillhör normen utestängs. Risken för stigmatisering ökar i och med detta. Exempelvis lyfter Ingela Kolfjord (2003) fram hur kvinnor riskerar att behandlas sämre inom rättssystemet eftersom de inte kunnat leva upp till stereotypa förväntningar som finns på dem. Ser vi på detta i förhållande till moderskapet, som på flera ställen lyfts fram som normgivande för ”kvinnligheten” (Motz 2002) kan det tänkas att kvinnor som begått våldsbrott gentemot sina egna barn stigmatiseras extra mycket på grund av det brott de begått.

När kvinnan beskrivs som avvikande i offerdiskursen lyfts utanförskapet istället fram som en anledning till det som har skett. Här ges möjlighet till förståelse för kvinnans handlande genom kvinnans sociala bakgrund. Här får hon ändå lov att vara en av ”oss”, i relation till Stuart Halls (1997) resonemang om hur vi i samhället konstruerar dikotomier i form av ”vi och dem”. Genom detta minskar även risken för de enskilda individerna att stigmatiseras ifall de tillåts tillhöra offerdiskursen istället för förövardiskursen, då kvinnan som offer inte går emot traditionella föreställningar om ”kvinnlighet” och på så vis inte avviker från normen.

Kvinnan som förövare och reaktioner på offerrollen

Slutligen kan vi se att det finns tidningsartiklar som enbart lyfter fram kvinnan som förövare, utan att ge några förklaringar till det som har skett. Dock görs detta främst i relation till partnervåld. Anledningen kan vara att det fortfarande överensstämmer med traditionella föreställningar om kvinnan som relationssökande. Det är först och främst i relationer vi kan tänka oss en kvinna vara våldsam. Våldet lyfts fram som ”kärleksgnabb” och det blir på så vis

avdramatiserat och tonvikten läggs på det relationella. En annan anledning skulle kunna vara att detta är den första delen som utmanar den rådande hegemonin. Göran Bergström och Kristina Boréus (2000) beskriver hur olika diskurser kämpar för att få tolkningsföreträde, så kallad hegemoni. Traditionella stereotypa föreställningar om en ”kvinnlighet” (jmf Wersäll 1996; Österberg & Lindstedt Cronberg 2005), där våldsamt inte ingår, utmanas genom dessa konstruktioner där kvinnor beskrivs som våldsamma utan vidare orsaksförklaringar. Diskussionen om kvinnors partnervåld kan således ifrågasätta kvinnans våldsbenägenhet i ett vidare perspektiv. Kan kvinnan känna aggression och vara våldsam i en relation torde hon också kunna vara det i andra sammanhang.

Diskursernas olika tonvikt

Som framgått i studien framställer offerdiskursen kvinnan som offer och förövardiskursen kvinnan som förövare. Samtidigt som vi kan se dessa två diskurser som två ytterligheter finns det även likartade element inom de båda. Strävan att placera kvinnan inom ramen för rådande stereotyper är ett sådant. Diskurserna överlappar här varandra, precis som Göran Bergström och Kristina Boréus (2000) beskriver att diskurser ofta gör. Utifrån detta resonemang skulle det vara intressant att studera en diskurs om stereotyper och en diskurs som reagerar på dessa. Utifrån de diskurser jag har valt att ta upp i studien kan man se hur tonvikten läggs på olika ställen; kvinnan som *ansvarig* för sina handlingar respektive kvinnan som *ej ansvarig* för sina handlingar.

Förklaringsstrategier till kvinnors våld

Utifrån resonemanget ovan ställer jag mig då frågan – vad är det som avgör vilken förklaringsstrategi vi använder när vi möter kvinnor som begått våldsbrott? Stuart Hall (1997) skriver om konstruerandet av ”de andra” och uteslutning, där det som betraktas som normalt respektive onormalt fungerar som en avdelare och skapar en ”vi och dem-känsla”. Allt som inte tillhör normen stängs ute. Utifrån detta resonemang kan man tolka det som att vi först söker orsaker till kvinnans beteende utifrån våra egna föreställningar om hur vi själva skulle kunna handla och vad som anses vara normalt. I detta ingår exempelvis de brott där kvinnan har blivit provocerad eller ”tvingad” till en handling, hon har kanske varit utsatt för misshandel och handlingen lyfts fram som en ”sista utväg”. Kvinnan blir på så vis harmlös och ofarlig, och vi kan behålla vår stereotypa syn på ”kvinnlighet”. Kvinnan konstrueras återigen som ett offer. I andra fall verkar vi söka förklaringar i hennes historia, tidigare utsatthet etcetera, och gör henne på så vis till ett offer på nytt. När vi inte längre kan förstå

eller identifiera oss med kvinnan tas ytterligare ett steg; kvinnan måste vara psykisk sjuk, labil eller avvikande på annat vis – hon avviker från normen. I vissa fall hänvisas till känslor som går över styr, och då är vi återigen tillbaka i en stereotypisering. Att lyfta fram kvinnan som enbart förövare, utan att referera till offerskap, torde kunna tolkas som en utmaning av den rådande hegemonin där vi generellt ser kvinnan som ett offer eller som avvikande.

Vad diskuteras inte i diskurserna?

Något som även är intressant att se till är vad som *inte* diskuteras i diskurserna, då diskurser även fungerar uteslutande (Bergström & Boréus 2000). Exempelvis kan vi se att de redovisade våldsbrott som har skett i parförhållanden representeras av heterosexuella förhållanden mellan kvinna och man. Detta urval i uppsatsen har skett då tidningstexterna enbart behandlat heterosexuellt partnervåld. Detta innebär dock inte att fenomenet homosexuellt partnervåld inte existerar. En intressant fråga att ställa sig blir varför detta material saknas? Framställs homosexuellt partnervåld på ett visst vis, genom en annan diskurs, eller ingår dessa kvinnor i de rådande diskurserna som jag har lyft fram? Eller beror avsaknaden av material kring detta på heteronormativiteten som finns i samhället (jmf Rosenberg 2002)?

DEL III AVSLUTNING

Kapitel 8 Slutord

Uppsatsens namn, *Söt men farlig*, får symbolisera det motsatsförhållande som finns i vår syn på kvinnor som förövare. Det påvisar de stereotyper vi har kring kvinnor, vad de anses vara och inte anses vara. En ”riktig” kvinna är ingen förövare. I brottsammanhang är hon generellt ett offer, vilket gör det svårt för oss att få ihop begreppen. Vi tar olika vägar för att få ihop de två termerna, gemensamt är dock att stereotyper ofta lyser igenom orsaksförklaringarna.

De förväntningar vi har på kvinnor och män gällande ”kvinnlighet” och ”manlighet” använder vi för att förstå världen, göra den begriplig och förutsägbar. Men kategoriseringarna begränsar samtidigt vårt handlingsutrymme. Förväntningarna finns både i gamla stereotypa föreställningar, men återupprepas även i nyare förklaringsmodeller av mänskligheten och av vårt samhälle. Det finns en riktighet att exempelvis belysa förtryckande strukturer i samhället, samtidigt som vårt sätt att tala om förtryckande fenomen också kategoriserar och stereotypiserar på nytt. Ingela Kolfjord (2003) lyfter fram riskerna med att kategoriskt beskriva kvinnan som offer, då hon som förövare fräntas ansvar för situationen och på nytt görs till ett objekt. Detta betyder inte att kvinnor i olika situationer inte kan vara offer, det vet vi att de (vi) kan vara, men vi måste även våga se kvinnor som handlande objekt samtidigt som män även kan vara offer. Först då kan vi nå en jämställdhet mellan könen.

Möjligtvis är det så att de gränsöverskridningar som sker när kvinnor agerar utanför de traditionella förväntningarna kan öka våra handlingsutrymmen och göra oss friare som människor. Att våld och brottslighet inte är föredömligt är en självklarhet, men att lyfta fram våld och brott är i uppsatsen inte själva syftet i sig, utan ett medel för att diskutera våra föreställningar om kön och genus. De stereotyper och förväntningar som finns på kvinnor påverkar ju med stor sannolikhet även samhället i sig – vi kan exempelvis välja att inte se kvinnors våld, då det inte tillhör traditionella föreställningar om hur kvinnor beter sig. De våldsutsatta får då inte gehör för sina berättelser vilket i sig blir ett nytt övergrepp.

När vi talar om kvinnors partnervåld är det i studien tydligt hur det konstrueras som en relationell företeelse. Fenomenet betecknas snarare som ”kärleksgnabb”, eller via mannen som den ursprungliga förövaren och kvinnan som offret som slår tillbaka. Det omvända, att kvinnan skulle vara en framkallande faktor vid en mans våld, är en ovanligare och en inte särskilt accepterad tanke, då man inte vill skuldbelägga offret. Men hur blir det då för de män som utsätts för en kvinnas våld, utifrån detta resonemang? Och hur ska vi kunna nå

jämställdhet, lika rättigheter och likabehandling, när vi särbehandlar och samma regler inte gäller för alla?

Jag vill minnas att vinjetten till det populära tv-programmet *Desperate Housewives* (svenska Kanal 5) för några år sedan visade en kvinna som ger sin man en örfil. Jag minns att jag reagerade, framför allt över att jag egentligen *inte* reagerade. Jag kan bara utgå från mina egna kategoriseringar, men jag vill påstå att jag hade reagerat mer om ett populärt underhållsprogram varje vecka hade inletts med att en man slog sin hustru. Och är vi ändå inte alla människor i grund och botten? Min tes är att vi alla bär på drag som både kan kategoriseras som godhet och som ondska.

Frågan jag då slutligen ställer mig är, *vad* gör medierna när de framställer kvinnor och våld på detta vis, och *varför*? Att se en kvinna som utövare av våld verkar utifrån min studie vara komplicerat, och det är tydligt hur medierna lyfter fram en traditionellt stereotyp bild av ”kvinnlighet” vid kvinnors våld. Mediernas dubbla roll, där de återspeglar samhället men även medverkar i producerandet av konstruktionerna (Martinell Barfoed 2008) bör beaktas. För dels speglar medierna vårt rådande samhällsklimat, men de *skapar* även det samhälle vi lever i. Och varför framställer då medierna kvinnor som våldsbrottslingar på detta vis? Är det en spegling av de allmänt rådande föreställningarna, eller försöker medierna föra tillbaka ”kvinnligheten” till ordningen, tillbaka till det gamla och välbekanta?

Trots att jag i studien huvudsakligen funnit tydliga konstruktioner kring vad ”kvinnlighet” innebär och stereotypa föreställningar om kvinnor som förövare, finns det ändå ett par tidningsartiklar som utmärker sig. Gestaltningen av Klara (DN 041102 art. 2) och hennes våld mot sin pojkvän är exempelvis intressant, då Klara inte beskrivs utifrån förmildrande omständigheter. Klara skildras inte som ett offer, hon framställs inte på påverkad av ”yttre krafter” eller som psykiskt sjuk, utan hon tillskrivs ansvaret för skeendet och konstrueras som en förövare. Kanske är det så att beskrivningen av Klara är ett tecken på hur rådande hegemoni gällande konstruktioner av ”kvinnlighet” håller på att utmanas?

Kapitel 9 Källförteckning

- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1979) *Kunskapssociologi – Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Best, Joel (1997) "Victimization and the Victim Industry" *Society*, 34, 4, 9-18.
- Björk, Nina (1996) *Under det rosa täcket*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Blomberg, Helena (red.) (2004) *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.
- Broman, Anna (red.) (1999) *Allt är möjligt. En handbok i mediekritik*. Göteborg: Allt är möjligt.
- Brottsförebyggande rådet (2010) "Begår män fler brott än kvinnor?" (elektronisk) <www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=56&module_instance=15> (2010-06-11).
- Butler, Judith (1996) "Subversiva kroppsakter" i Larsson, Lisbeth (red.) *Feminismer*. Lund: Studentlitteratur.
- Christie, Nils (2001) "Det idealiska offret" i Åkerström, Malin & Sahlin, Inga (red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Heléne (2003) *Att göra kön. Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Google (2005) "Google Sverige" (elektronisk) <www.google.com> (2010-05-18).
- Hall, Stuart (red.) (1997) *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Hultén, Lars J "Reportaget och reportern. Några aspekter på en journalistisk textform och en resultatredovisning av en undersökning" i Carlsson, Ulla (red.) (1989) *Språket i massmedierna*. Göteborg: Nordicom-nytt, Statsvetenskapliga institutionen Göteborgs Universitet.
- Jewkes, Yvonne (2004) *Media and crime*. London: Sage.
- Kolfjord, Ingela (2003) *Kvinnors drogbruk och lagbrott: positionella och kontextuella strategier i en våldsrelaterad vardag*. Lund: Bokbox.
- Lander, Ingrid, Pettersson, Tove & Tiby, Eva (2003) *Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet: genusperspektiv inom svensk kriminalitet*. Lund: Studentlitteratur.

- Lund, Kristina (2003a) "Mördare och mödrar – mediebilderna av kvinnliga livstidsfångar" *Apropå*, 2003, 4-5. "Brottsförebyggande rådet" (elektronisk) <www.bra.se> <www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=152&module_instance=12> (2010-05-18).
- Lund, Kristina (2003b) *Mördare och mödrar – En medial berättelse om kvinnliga livstidsfångar*. Stockholm: Etnologiska institutionen vid Stockholms Universitet.
- Martinell Barfoed, Elizabeth (2008) *Berättelser om adoption*. Lund: Socialhögskolan vid Lunds Universitet.
- Moffitt, Terrie E. (red.) (2001) *Sex differences in antisocial behaviour: conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin longitudinal study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Motz, Anna "Kvinnors våld" i Bogren, Monika och Volckerts, Joachim (red.) (2002) *Våldets psykologi*. Stockholm: Prisma.
- Petersen, Anja (1999) *Kvinnliga brottslingar och brottsliga kvinnor – Fängelsers berättelser om kön i 1800-talets Sverige*. Lund: Network för Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.
- Pollack, Ester (2001) *En studie i medier och brott*. Stockholm: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stockholms Universitet.
- Presstext (2005) "Presstext online" (elektronisk) <www.presstext.se> (2010-05-18).
- Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans – Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Ronge, Paul (2009) *När Janne Josefsson ringer – Så klarar du pressen*. Stockholm: Optimal förlag.
- Rosenberg, Tiina (2002) *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.
- Sahlin, Ingrid (1994) "Stackare" eller "skurk" – om den kluvna klientbilden. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.
- Textalk AB, Insidan (2010) "Webnews publiceringsverktyg för webbtidningar" (elektronisk) <webnews.textalk.com> <<http://webnews.textalk.com/se/article.phtml?id=13590>> (2010-02-09).
- Walldén, Marja (red.) BRÅ-rapport 1999:15. *Kvinnors brottslighet*. Stockholm: Sociologiska institutionen vid Stockholms Universitet.
- Wersäll, Britt-Louise (1996) *Feminitet, maskulinitet, våld och moral: mönster, genrer, och tidsförändringar i populärpress och TV*. Kristianstad: Rapport Högskolan i Kristianstad 1996:2.
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Worrall, Anne ”Twisted sisters, ladettes, and the new penology: the social construction of ‘violent girls’” i Christine Alder och Anne Worrall (red.) (2004) *Girls’ Violence. Myths and realities*. New York: State University of New York Press.

Österberg, Eva & Lindstedt Cronberg, Marie (red.) (2005) *Kvinnor och våld – En mångtydig kulturhistoria*. Lund: Nordic Academic Press.

Bilaga

Tidningsartiklar – refererade/citerade

Aftonbladet (050324) *Jag dödar vårt barn*; Harne, Andreas.

Aftonbladet (050325) *"De hotade ta min son."*; Österholm, Ulla-Lene.

Aftonbladet (050331) *Yxmördade sin make*; Håård, Lennart.

Aftonbladet (050406) *Hon försökte strypa sin son*; Håård, Lennart.

Aftonbladet (050421 art. 1) *En jättebyggnad mönsterelev*; Danielson, Kerstin, Rydén, Hanna, Sohlander, Annika, Östman, Karin.

Aftonbladet (050421 art. 2) *Tonårspår misstänks ha slagit ihjäl mamman*; Danielson, Kerstin, Rydén, Hanna, Sohlander, Annika, Östman, Karin.

DN (990713) *Kvinna åtalad för knivdåd i Klippan*; Axelsson, Lars.

DN (041102 art. 1) *Vanligare än man tror*.

DN (041102 art. 2) *Plötsligt var slagen en del av Daniels vardag*; Lerner, Thomas.

DN (041103) *Kvinnovåld mot män tystas ner*; Lerner, Thomas.

DN (041117 art. 1) *Feminister har olika syn på kvinnors våld*; Lerner, Thomas.

DN (041117 art. 2) *Kvinnor står för det lindriga våldet*.

DN (050126) *Ingela har slagit sina män*; Lerner, Thomas.

DN (050127) *Kvinnor är lika våldsbenägna som män i parförhållanden*; Gill, Peter.

Expressen (990811) *Kvinnor, mammor – och livstidsfångar*; Khaldi, Warda.

Expressen (990812) *När mödrar blir mördare*; Khaldi, Warda.

Expressen (040112) *26-åringens pappa berättar: "Hon har varit under stor press."*; Lindberg, Torsten, Petterson, Mats & Rislund, Niclas.

Expressen (040519 art. 1) *Skräcken för pastorns blick kan krossa Sara*; Lindström, Lars.

Expressen (040519 art. 2) *Varje kväll under sex månader firades en seger för Guds vilja genom samlag*; Lindström, Lars.